

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Черкаський державний бізнес-коледж

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

освітнього ступеня бакалавр

на тему:

«Напрями удосконалення діяльності суб'єктів господарювання аграрного сектору економіки в Черкаській області»

Виконав: студент групи ЕК-22
спеціальність: 051 «Економіка»

освітня програма «Економіка та управління
бізнесом»

Постоловка Діана Ігорівна

Науковий керівник

к. екон. наук

Криворучко Михайло Юрійович

Допущено до захисту

протокол № 12 від « 3 » червня 2024 р.

завідувач кафедри економіки, управління та
адміністрування

д-р екон. наук

Кузнецова Н.Б.

Черкаси 2024

Анотація
на кваліфікаційну роботу
«Напрями удосконалення діяльності суб'єктів господарювання аграрного сектору економіки в Черкаській області»
(назва теми)

Студентки Постоловки Діани Ігорівни
(ПІБ)

Спеціальність 051 «Економіка» Освітня програма «Економіка та управління бізнесом»

Мета розробка практичних рекомендацій щодо удосконалення діяльності суб'єктів господарювання аграрного сектору економіки в Черкаській області.

Проблема сучасні виклики соціально-економічного розвитку обумовлюють для суб'єктів аграрного бізнесу необхідність пошуку та обґрунтування напрямів удосконалення фінансово-господарської діяльності

Результати в процесі підготовки кваліфікаційної роботи досліджено сучасний стан розвитку аграрного сектору України, визначено основні виклики, з якими стикаються місцеві аграрні підприємства. Проаналізувавши аграрний сектор можна зробити висновок, що в цілому позитивний прогноз щодо діяльності суб'єктів галузі рослинництва в Україні. Введення воєнного стану на початку 2022 року визначило зміни у державній фінансовій політиці на національному та регіональному рівнях, що призвело до зупинки реалізації проектів через брак коштів, органи державної влади та місцевого самоврядування проводять консультації щодо перспектив подальшого фінансування кожного із зазначених проектів.

Ключові слова: *аграрний сектор , виклики , Черкаська область , воєнний стан, напрями удосконалення.*

Abstract

Ways Improve the Activities of Economic Entities in the Agricultural Sector of the Economy in Cherkasy Oblast
the theme of final work

Student Diana Postolovka

Specialty 051 «Economics» Study Programe_ «Economics and Business Management»

The purpose is to develop practical recommendations for improving the activities of economic entities in the agricultural sector of Cherkasy Oblast.

Introduction. Modern socio-economic development challenges encourage agricultural businesses to search for and justify ways to improve their financial and economic activities.

Results. The current state of development of the agricultural sector in Ukraine is studied, and the main challenges faced by local agricultural enterprises are identified. Having analyzed the agricultural sector, it can be concluded that, in general, there is a positive forecast for the activities of plant-growing enterprises in Ukraine. The introduction of martial law in early 2022 determined changes in state financial policy at the national and regional levels, which led to the suspension of project implementation due to lack of funds. State and local authorities are holding consultations on the prospects for further financing of each of these projects.

Keywords: *agricultural sector, challenges, Cherkasy oblast, martial law, recommendations for improvement.*

ЗМІСТ:

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИКО - МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ АГРАРНОГО СЕКТОРУ.....	6
1.1 Аграрний сектор як важлива складова економіки.....	6
1.2 Організаційно-управлінські аспекти діяльності суб'єктів господарювання аграрного сектору.....	13
1.3 Методика дослідження діяльності суб'єктів господарювання аграрного сектора економіки.....	18
РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ В ЧЕРКАСЬКІЙ ОБЛАСТІ (НА ПРИКЛАДІ ПРАТ « ЛЕБЕДИНСЬКИЙ НАСІННЄВИЙ ЗАВОД»).....	28
2.1 Організаційно-економічна характеристика підприємства.....	28
2.2 Аналіз фінансово-господарської діяльності підприємства.....	35
2.3 Аналіз руху та показників ефективності грошових потоків підприємства.....	44
РОЗДІЛ 3 НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ В ЧЕРКАСЬКІЙ ОБЛАСТІ (НА ПРИКЛАДІ ПРАТ «ЛЕБЕДИНСЬКИЙ НАСІННЄВИЙ ЗАВОД»).....	51
3.1 Прогноз та перспективи щодо діяльності суб'єктів господарювання аграрного сектору економіки України та Черкаської області.....	51
3.2 Теоретико-методичні основи впливу фінансового важелю на фінансову стійкість підприємства.....	56
3.3 Перспективи використання фінансового важелю у фінансовій діяльності підприємства.....	60
ВИСНОВКИ.....	66
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	69

ВСТУП

Актуальність теми. Ефективна діяльність підприємств різних галузей у сучасних економічних умовах набуває зростаючого значення. У зв'язку з цим виникає необхідність у нових концептуальних підходах, спрямованих на розвиток системи їх управління .

Ринкова конкуренція змушує компанії шукати оптимальні способи виробництва, які дозволять виробляти продукцію високої якості за порівняно невеликих витрат на її виробництво та реалізацію. У сучасних умовах таке суперництво передбачає модернізацію технологій та засобів виробництва та вимагає суттєвих капіталовкладень.

Проблематика. Виклики останніх років, що торкнулися всіх галузей економіки України, в тому числі й агропромислової, змушують компанії постійно підвищувати рівень конкурентоспроможності та адаптуватися до перманентних змін середовища. Проблеми удосконалення діяльності суб'єктів господарювання аграрного сектору присвячені праці багатьох науковців, зокрема: Ульяновко О.О., Діденко Ю.М., Кропивко М.Ю.. Однак специфіка функціонування аграрних підприємств та шляхи їх модернізації й оптимізації в умовах сучасних викликів потребують подальшого дослідження.

Мета роботи полягає у розробці практичних рекомендацій щодо удосконалення діяльності суб'єктів господарювання аграрного сектору економіки в Черкаській області.

Для досягнення поставленої мети визначені такі *завдання*:

- охарактеризувати аграрний сектор як важливу складову економіки;
- дослідити організаційно-управлінські аспекти діяльності суб'єктів господарювання аграрного сектору;
- розкрити методичку дослідження діяльності суб'єктів господарювання аграрного сектора економіки;
- розкрити організаційно-економічну характеристику підприємства;

- проаналізувати фінансово-господарську діяльність підприємства;
- проаналізувати рух та показники ефективності грошових потоків підприємства;
- зробити прогноз та перспективи щодо діяльності суб'єктів господарювання аграрного сектору економіки України та Черкаської області;
- розкрити теоретико-методичні основи впливу фінансового важелю на фінансову стійкість підприємства;
- визначити перспективи використання фінансового важелю у фінансовій діяльності підприємства.

Об'єктом дослідження є суб'єкти господарювання аграрного сектору економіки Черкаської області.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних та методичних аспектів дослідження напрямів удосконалення діяльності суб'єктів господарювання аграрного сектору економіки в Черкаській області.

Методи дослідження. У кваліфікаційній роботі використанні наступні методи:

- аналітичні методи: для аналізу статистичних даних, звітів, літературних джерел;
- статистичні методи: для обробки та аналізу числових даних щодо фінансової діяльності підприємства, динаміки показників тощо;
- спостереження: для аналізу процесів та явищ у сфері малого та середнього бізнесу, а також для оцінки діяльності конкретного підприємства на місці;
- схематичного та графічного зображення: для наочного відображення отриманих результатів дослідження проблеми, а також представлення статистичних матеріалів та аналітичних даних.

Обсяг роботи складається з вступу, 3 розділів, висновків, списку використаних джерел, також робота містить 39 таблиць та 3 рисунка.

РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИКО - МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ АГРАРНОГО СЕКТОРУ

1.1 Аграрний сектор як важлива складова економіки

Сільське господарство є важливою галуззю економіки. На сьогоднішній день агропромислова політика нашої держави спрямована на те, щоб зробити її високо ефективною, конкурентоспроможною, суттєво підвищити надійність забезпечення країни продукцією сільського господарства, покращити її якість та конкурентоспроможність на світовому рівні.

Для наочності, розглянемо визначення поняття аграрний сектор за різними авторами у вигляді таблиці 1.1.

Таблиця 1.1

Тлумачення поняття «аграрний сектор» за вказівкою різних авторів

Автор	Визначення поняття
М. Хорунжий	Сільське господарство визначається як галузь матеріального виробництва, де основну роль відіграють природні чинники. Аграрний сектор - це складова національної економіки, яка зосереджена на сільськогосподарському виробництві. Агропродовольчий сектор охоплює аграрний сектор, переробні підприємства та торгівлю продовольчими товарами. Аграрна економіка представляє собою організаційно-технологічний процес, що включає виробництво, заготівлю, переробку та постачання сільськогосподарської продукції до споживача. Аграрна сфера - це природна єдність аграрного виробництва, людського чинника та агроландшафту на певній території. Агробізнес - це система економічних відносин, де сільське господарство відіграє нерівноправну роль (з урахуванням умов України) [28, с.7,8,113].
В. Курило	Сільське господарство визнається однією з ключових галузей матеріального виробництва, яка об'єднує вирощування сільськогосподарських культур та розведення тварин з метою забезпечення продовольства та сировини для промисловості. Аграрний сектор економіки охоплює різні суб'єкти господарювання, незалежно від форми власності та юридичної організації, які виробляють сільськогосподарську продукцію та її первинну переробку, а також взаємодіють із супутніми обслуговуючими структурами та організаціями, що впроваджують державну аграрну політику [11, с.90].

Продовження таблиці 1.1

І. Цимбалюк, Л. Риковська	Сільське господарство визнається ключовою галуззю матеріального виробництва, яка поєднує вирощування сільськогосподарських культур та розведення тварин для отримання продовольства та сировини для промисловості. Аграрний сектор економіки охоплює різні суб'єкти господарювання, що виробляють сільськогосподарську продукцію та її первинну переробку, незалежно від форми власності та юридичної організації, а також взаємодіють із супутніми обслуговуючими структурами та організаціями, що впроваджують державну аграрну політику. Аграрна сфера розглядається як аграрний сектор економіки країни у взаємозв'язку із соціальною інфраструктурою сільської місцевості [30, с.14].
------------------------------	--

Джерело: узагальнено автором

На мою думку, сектор економіки - це об'єднання інституційних одиниць-резидентів з подібними економічними цілями, функціями та поведінкою. Тлумачення терміну «аграрний сектор» як системи агропромислового виробництва вважається неточним через відмінності в характері виробництва у секторах II – промисловість та III сфери послуг агропромислового комплексу (АПК). Подібно до цього, трактування «аграрного сектора» як системи сільськогосподарського виробництва також виявляється спрощеним. Отже, наш погляд на аграрний сектор полягає в тому, що це сегмент національної економіки, де здійснюється виробництво сільськогосподарської продукції та її первинної переробки. Відповідно до цього концепту, аграрний сектор є більш широким терміном, охоплюючи аграрні відносини між його суб'єктами та конкретні технологічні процеси виробництва, на яких вони базуються.

Щодо визначень «аграрна галузь», «аграрна економіка» та «аграрна сфера», тут маємо різні підходи до інтерпретації терміну «аграрний сектор». У першому випадку маємо галузевий підхід, де «аграрна галузь» означає виробництво сільськогосподарської продукції та сировини для промисловості. У другому визначенні використовується структурно-функціональний підхід, де під «аграрною економікою» розуміється частина національної економіки, що включає виробництво, заготівлю, переробку та реалізацію сільськогосподарської продукції.

У третьому визначенні зазначається соціоекономічний підхід, де «аграрна сфера» описується як єдність аграрного виробництва, людського чинника та агроландшафтів в межах конкретної території.

Сільське господарство є незамінним виробничим процесом, який робить значний внесок у кожне суспільство та економіку і залишається основним рушієм розвитку сільських територій Європейського Союзу та України [2, с.426]. Значна роль сільського господарства в регіональній економіці полягає не лише у виробництві продукції, але й у тому, що воно пов'язане з іншими передумовами, такими як виробництво та робоча сила, які також потрібні іншим секторам [1, с.122].

Ринковий підхід розглядає сільське господарство як конкурентний сектор, який функціонує за принципами досконалої конкуренції та ефективно використовує ресурси для максимізації прибутку, припускаючи, що поточні недоліки сільського господарства зумовлені дисбалансами, створеними аграрною політикою (наприклад, субсидіями) та неефективністю більшості господарств. На противагу цьому, інтегрований структурний підхід стверджує, що сільське господарство має унікальні характеристики, і його не можна розглядати та оцінювати виключно за абсолютними фінансовими показниками.

Аграрний сектор є важливою складовою економіки будь-якої країни, і його значення важко переоцінити. Цей сектор охоплює виробництво, переробку та розповсюдження продуктів харчування та інших сільськогосподарських продуктів, і він робить значний внесок у валовий внутрішній продукт (ВВП) країни та можливості працевлаштування.

Сектор включає в себе всі галузі, пов'язані з сільським господарством: виробництво сільськогосподарських культур, тваринництво, лісництво та рибальство.

Сільськогосподарський сектор є важливою складовою економіки, через низку причин:

- відіграє вирішальну роль у забезпеченні продовольчої безпеки та суверенітету. Країна, яка може виробляти достатньо продовольства для свого населення, може зменшити свою залежність від імпорту, що може мати значні економічні вигоди. Крім того, коли країна має сильний сільськогосподарський сектор, вона може стати чистим експортером продовольства, що може сприяти її надходженням в іноземній валюті та платіжному балансу.

- надає можливості для працевлаштування значної частини населення, особливо в країнах, що розвиваються. За даними, цей сектор забезпечує роботою близько 40% населення світу, що робить його важливим джерелом засобів до існування. Коли сільськогосподарський сектор є сильним, він може створити більше робочих місць у ланцюжку створення вартості, наприклад, у переробці, пакуванні та дистрибуції, що може мати значний мультиплікаційний вплив на економіку.

- стимулює розвиток села та зменшити бідність. Коли сільськогосподарський сектор є сильним, він може створити економічні можливості в сільській місцевості, де рівень бідності часто вищий, ніж у містах. Крім того, коли фермери мають доступ до кредитів, ресурсів і ринків, вони можуть підвищити свою продуктивність і доходи, що може сприяти зменшенню бідності.

- сприяє екологічній стійкості. Коли фермери впроваджують стійкі методи ведення сільського господарства, такі як консерваційне землеробство, агролісомеліорація та органічне землеробство, вони можуть зменшити свій вплив на навколишнє середовище та захистити природні ресурси, такі як ґрунт, вода та біорізноманіття.

Підсумовуючи, сільськогосподарський сектор є критично важливим компонентом економіки будь-якої країни, і його значення виходить за рамки його економічного внеску. Сектор відіграє вирішальну роль у забезпеченні продовольчої безпеки, наданні можливостей для працевлаштування, стимулюванні розвитку сільської місцевості та сприянні екологічній стійкості.

Тому для урядів та інших зацікавлених сторін важливо інвестувати в сільськогосподарський сектор для підвищення його ефективності, продуктивності та стійкості.

Україна має сприятливі умови для розвитку агропродовольчого виробництва. 94 % її території є рівнинними. Це означає, що для обробки ґрунту не потрібно використовувати складну техніку, що знижує витрати та підвищує ефективність виробництва.

Рельєф території також впливає на тип сільського господарства. Наприклад, на рівнинних територіях переважають такі сільськогосподарські культури, як пшениця, кукурудза, соняшник. На горбистих територіях вирощують більше овочів, фруктів та винограду.

Внаслідок збройної агресії Російської Федерації, яка розпочалася у 2014 році, Україна втратила частину сільськогосподарських угідь на окупованих територіях Луганської та Донецької областей та Автономної Республіки Крим. Незважаючи на це, аграрний сектор економіки успішно адаптувався до умов війни і продемонстрував стабільний розвиток. На початку листопада 2023 року в Україні було зібрано понад 67 млн тонн нового врожаю. Зокрема, зернових культур намолотили 47 млн 184,1 тис. тонн, а олійних - 19 млн 958 тис. тонн.

Згідно даних урядового порталу (Єдиний веб-портал органів виконавчої влади) загальна площа для збору зернових та зернобобових культур становила 9 324,6 тис. га при середній врожайності 50,6 ц/га. За цей період було зібрано наступні обсяги:

- Пшениці: обмолочено на 4 694,5 тис. га з врожайністю 47,7 ц/га, що становить 22 409 тис. тонн.

- Кукурудзи: зібрано з площі 2 420,1 тис. га з врожайністю 70,8 ц/га, намолотили 17 133 тис. тонн.

- Ячменю: зерно зібрано з 1 504,5 тис. га з врожайністю 39,2 ц/га, що склало 5 890 тис. тонн.

- Гороху: обмолочено на 154,4 тис. га з врожайністю 25,8 ц/га, намолотили 398,2 тис. тонн.

- Гречки: зібрано з 138,7 тис. га з врожайністю 14,9 ц/га, що склало 206,5 тис. тонн.

- Проса: зібрано з 78,7 тис. га з врожайністю 22,7 ц/га, намолотили 178,6 тис. тонн.

- Інших зернових та зернобобових культур: обмолочено на 333,8 тис. га, що становить 969,3 тис. тонн.

Найбільший обсяг зернових було зібрано в аграріїв Вінниччини, близько 4 млн тонн. Черкащина, Кіровоградщина, Полтавщина, Одещина та Дніпропетровщина зібрали понад 3 млн тонн кожна. Київщина, Миколаївщина, Тернопільщина, Сумщина, Хмельниччина та Чернігівщина також зібрали по 2 млн тонн зерна.

Збір олійних культур проведено на площі 7 938 тис. га, з яких:

- Соняшника: обмолочено з площі 4 776,3 тис. га з врожайністю 23,7 ц/га, намолотили 11 310 тис. тонн насіння.

- Сої: зібрано з площі 1 765,6 тис. га з врожайністю 26,3 ц/га, намолотили 4 643 тис. тонн.

- Ріпаку: обмолочено з площі 1 396 тис. га з врожайністю 28,7 ц/га, намолотили 4 005 тис. тонн насіння.

Найбільший обсяг соняшника було зібрано в Дніпропетровщині – 1 428 тис. тонн та Кіровоградщині – 1 426 тис. тонн. Щодо сої, лідером є Хмельниччина з обсягом 576,9 тис. тонн.

Збір цукрових буряків ще триває, на даний момент вже викопано 8 729,2 тис. тонн солодких коренів з площі 183,8 тис. га при врожайності 475 ц/га [6].

Підтримку для жнив у 2023 році надавали банківські кредити, із загальною сумою 75,5 мільярдів гривень, яку одержали 13,6 тисяч агрогосподарств з початку

року. Зокрема, державна програма «Доступні кредити 5-7-9» фінансувала 10,5 тисяч агропідприємств на суму 42,4 мільярда гривень.

Аграрний сектор Черкаської області визначений як напрям смарт-спеціалізації в рамках Стратегії розвитку області до 2027 року. Для досягнення цього напрямку смарт-спеціалізації передбачено реалізацію трьох операційних цілей.

Таблиця 1.2

Операційні цілі

Операційна ціль	Опис
<i>С.1.1 - технології переробки сільськогосподарської продукції</i>	<ul style="list-style-type: none"> • виробництво сільськогосподарської продукції визначено як один із основних напрямків господарської діяльності на Черкащині; • сільськогосподарські землі становлять значну частину території області (71,1%); • проблемою виступає неефективна товарна структура експорту, яку планується поліпшити шляхом стимулювання глибокої переробки продукції; • співпраця та партнерство регіонального бізнесу і науки визначається як ключовий фактор для досягнення цієї операційної цілі.
<i>С.1.2 - технології просування сільськогосподарської продукції</i>	<ul style="list-style-type: none"> • область має потужну базу для виробництва сільськогосподарської продукції, і просування цієї продукції на ринках є важливим завданням; • зростає значущість ефективного управління виробництвом, логістики, маркетингових стратегій та інших аспектів просування продукції; • операційна ціль спрямована на стимулювання співпраці і партнерства між наукою і бізнесом для впровадження сучасних технологій та методів просування.
<i>С.1.3 - якість та безпека харчових продуктів</i>	<ul style="list-style-type: none"> • за даними звіту JRC (Joint Research Center), глибока переробка сільськогосподарської продукції, зокрема продуктів харчування, є потенційним напрямком смарт-спеціалізації; • якість і безпека харчових продуктів визначаються як ключові фактори для підвищення конкурентоспроможності; • операційна ціль спрямована на сприяння співпраці між наукою і бізнесом для впровадження інноваційних технологій та підвищення якості продукції

Джерело: складено автором на основі джерела [20].

Отже, впровадження цих операційних цілей має на меті підняти рівень технологій переробки, просування та якості продукції в аграрному секторі Черкаської області, що сприятиме розвитку та підвищенню ефективності галузі.

1.2 Організаційно-управлінські аспекти діяльності суб'єктів господарювання аграрного сектору

Формування сучасної структури, складу, функціональних повноважень та ролі суб'єктів управління аграрною економікою різних секторів визначається рядом чинників.

Таблиця 1.3

Фактори впливу на аграрне управління за різними секторами

№ з/п	Умови	Фактор	Опис
1	Економічні умови	Глобалізація	Зростаюча взаємозалежність світових ринків впливає на структуру та функції аграрного сектору.
		Зміни в економічних умовах	Спад або зростання цін на сільськогосподарську продукцію, зміни в обсягах споживання впливають на стратегії управління.
2	Політичні чинники	Державна політика	Урядові рішення та підтримка можуть впливати на структуру власності, дотації та інші аспекти управління.
		Регулювання ринків	Законодавчі норми та правила можуть визначати конкуренційні умови та обмеження.
3	Технологічний прогрес	Впровадження новітніх технологій	Застосування сучасних методів обробітку, автоматизація виробництва та інші інновації впливають на структуру та функції аграрного управління.
		Агроінтенсифікація	Застосування високопродуктивних сортів, добрив та захисту рослин сприяє підвищенню врожайності.
4	Соціокультурні фактори	Зміни у споживчих уподобаннях	Попит на органічні продукти, етичне сільське господарство та інші соціокультурні тенденції впливають на стратегії управління.
		Розвиток сільських громад	Взаємодія з місцевими громадами може враховувати соціокультурні особливості та забезпечувати сталість розвитку.
5	Екологічні аспекти	Стале виробництво	Збалансоване використання ресурсів та збереження навколишнього середовища визначає стратегії аграрного управління.
		Агроекологічні стандарти	Дотримання екологічних норм та стандартів може впливати на управлінські рішення.
6	Міжнародний вимір	Торгівля та міжнародна кооперація	Участь у міжнародних ринках та співпраця з іншими країнами визначають стратегії управління.
		Міжнародні стандарти	Дотримання міжнародних стандартів якості та безпеки може впливати на управління.

Джерело : складено автором на основі джерела [20].

Ці чинники взаємодіють та визначають розвиток аграрного сектору в сучасних умовах, враховуючи економічні, політичні, технологічні та соціокультурні аспекти управління.

Управління підприємствами аграрного сектору є складним та багатограним процесом, який вимагає ефективного поєднання стратегічних, оперативних та функціональних аспектів. Цей комплексний підхід спрямований на досягнення стійкого розвитку, забезпечення конкурентоспроможності та задоволення потреб учасників бізнес-процесів [32, с. 45].

Таблиця 1.4

Основні аспекти різних видів управління в аграрному секторі

Вид управління	Основні аспекти
<i>Стратегічне управління</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Визначення місії та конкретних цілей для спрямування діяльності на досягнення візі розвитку. • Розробка імплементаційних стратегій, враховуючи зовнішнє та внутрішнє середовище.
<i>Оперативне управління</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Планування та контроль денних операцій для забезпечення плавного функціонування. • Впровадження систем контролю якості для гарантії високої якості продукції чи послуг.
<i>Фінансове управління</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Раціональне розподілення фінансових ресурсів для досягнення стратегічних цілей. • Постійний моніторинг фінансових показників для обґрунтованих управлінських рішень.
<i>Управління ресурсами</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Забезпечення належного підбору та розвитку персоналу. • Оптимізація використання матеріальних, технічних та інформаційних ресурсів.
<i>Маркетинг та управління збутом</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Аналіз цільової аудиторії та розробка маркетингових стратегій. • Розвиток партнерських відносин з сільськими громадами та споживачами.
<i>Інноваційне управління</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Використання новітніх агротехнічних та інформаційних рішень для підвищення продуктивності та ефективності виробництва. • Співпраця з науковими установами для впровадження інновацій.

Джерело: складено автором на основі даних [32, с. 46]

Організаційно-управлінські аспекти діяльності суб'єктів господарювання в аграрному секторі, таких як фермерські господарства, товариства з обмеженою

відповідальністю (ТОВ), відкриті акціонерні товариства (ПрАТ) та управлінські підприємства, можна розглядати з різних поглядів [29, с. 105].

Таблиця 1.5

Організаційні аспекти суб'єктів господарювання в аграрному секторі

Суб'єкт господарювання	Організаційні аспекти	Характеристика суб'єкта господарювання
<i>Фермерські господарства</i>	Власність та управління.	Зазвичай сімейні або приватні власники, які беруть на себе всі аспекти управління та виробництва.
	Організаційна культура.	Орієнтована на традиції та особисті стосунки, де родинні цінності грають важливу роль.
	Фінансове управління.	Зазвичай стикаються з обмеженими фінансовими ресурсами, вимагають ефективного бюджетування та управління ризиками.
<i>Товариства з Обмеженою Відповідальністю (ТОВ):</i>	Структура та організаційна культура.	Мають юридичну відокремленість від власників, що забезпечує гнучкість та захист інтересів. Організаційна культура може бути професійною та орієнтованою на результати.
	Маркетинг та збут.	Можуть використовувати розвинені стратегії маркетингу та реалізації, спираючись на стандартизовані підходи.
	Фінансове управління.	Мають більше можливостей для привласнення капіталу, використання фінансових інструментів та залучення інвестицій
<i>Приватні Акціонерні Товариства (ПрАТ):</i>	Юридичні та податкові аспекти.	Мають складну юридичну структуру з акціонерами та органами управління, що впливає на юридичні та податкові аспекти діяльності.
	Корпоративне управління.	Вимагає ефективного корпоративного управління та рішень, прийнятих на рівні правління та загальних зборів акціонерів.
	Інновації та Технології.	Мають більші можливості для інвестування в інновації та впровадження новітніх технологій
<i>Управлінські Підприємства:</i>	Структура та організаційна культура.	Спеціалізуються на наданні управлінських послуг для аграрних підприємств, можуть мати глобальний орієнтований підхід.
	Маркетинг та збут.	Спроможні надавати ефективні консультації з маркетингу та стратегій збуту для підприємств у сільському господарстві.
	Інновації та технології.	Можуть забезпечувати доступ до передових рішень та технологій

Джерело: складено автором на основі даних [29, с.110-115]

Залежно від форми власності та розміру підприємства, управлінські підходи можуть суттєво відрізнятися. Важливо враховувати специфіку галузі та потреби

конкретного суб'єкта господарювання для вибору найбільш ефективних стратегій управління.

Акціонерне товариство (АТ) - це форма юридичної організації, де капітал розділений на певну кількість акцій, які можуть бути продані громадськості. Існують два основних типи АТ: приватне акціонерне товариство та публічне акціонерне товариство . У таблиці 1.6 розглянемо їхні особливості.

Таблиця 1.6

Особливості приватного та публічного АТ

Особливості	Приватне АТ	Публічне АТ
Власники акцій	Обмежена кількість обмежених акціонерів	Більша кількість публічних акціонерів
Розмір капіталу	Зазвичай менший капітал	Зазвичай більший капітал
Звітність	Менша звітність та менше обов'язкових звітів	Суворі звітність та публічні звіти
Торгівля Акціями	Акції можуть бути продані обмеженому колу осіб	Акції публічно торгуються на фондових біржах

Джерело: складено автором

Законодавча база:

- Приватне АТ – регулюється відповідними законами та регулятивними органами, але зазвичай з меншими обмеженнями на дискурсію та звітність, порівняно з публічними компаніями.

- Публічне АТ - підлягає суворому регулюванню з боку відповідних законів та регулятивних органів, з метою захисту інвесторів та забезпечення прозорості.

Враховуючи вище зазначені фактори, вибір між приватним та публічним АТ залежить від бізнес-стратегії, фінансових потреб та рівня звітності, який компанія готова прийняти.

Розглянемо відмінності між Акціонерним Товариством та Товариством з Обмеженою Відповідальністю у таблиці 1.7

Таблиця 1.7

Порівняльна характеристика АТ та ТОВ

Особливості	Акціонерне Товариство (АТ)	Товариство з Обмеженою Відповідальністю (ТОВ)
Відповідальність	Обмежена для акціонерів	Обмежена для учасників
Кількість учасників/акціонерів	Може мати будь-яку кількість	Зазвичай обмежена кількість
Розподіл прибутку та збитків	Здійснюється серед акціонерів	Розподіляється серед учасників
Структура управління	Керівництво через загальний збори акціонерів та правління	Керівництво через учасників та керівника
Капітал	Розділений на акції	Розділений на частки
Долучення інвестицій	Здатність залучати капітал через продаж акцій на відкритому ринку	Здатність залучати капітал через приватне розміщення часток
Процес створення компанії	Складний, з потребою виконання вимог законодавства про реєстрацію та документації	Звичайно спрощений, з меншим обсягом потрібної документації

Джерело: складено автором

Отже, сільське господарство представлене широким спектром форм власності, що варіюються від фермерських господарств до акціонерних товариств. Ця різноманітність вказує на різні підходи до управління і фінансування сільськогосподарських підприємств. Управлінські підприємства відіграють важливу роль у сучасному аграрному секторі, забезпечуючи послуги з управління та консультацій фермерським господарствам і компаніям з обробітку землі.

ТОВ стають домінуючою формою організації в аграрному секторі, оскільки вони поєднують у собі переваги корпоративного управління з обмеженням особистої відповідальності власників. Зберігаючи структурну гнучкість і захищаючи власників від ризиків, ТОВ забезпечують стійкість і стабільність в аграрному бізнесі. Фермерські господарства залишаються ключовими учасниками аграрного ринку, їхній внесок полягає у розвитку малої аграрної сфери та підтримці принципів сталого сільськогосподарського виробництва.

1.3 Методика дослідження діяльності суб'єктів господарювання аграрного сектора економіки

Дослідження діяльності суб'єктів господарювання в аграрному секторі економіки включає в себе використання різних методів та показників для аналізу їхньої продуктивності, ефективності та фінансового стану .

Операційна, інвестиційна та фінансова діяльність суб'єктів господарювання аграрного сектору є ключовими аспектами їх загальної стратегії та функціонування.

Таблиця 1.8

Види діяльності та їхні фактори в аграрному секторі

Вид діяльності	Фактор	Опис
Операційна діяльність	Виробництво та обробка продукції	Суб'єкти господарювання в аграрному секторі займаються виробництвом сільськогосподарської продукції, включаючи рослинництво та тваринництво.
	Технологічні інновації	Впровадження новітніх технологій, сучасних методів обробітку та автоматизації для підвищення продуктивності та якості виробництва.
	Логістика та постачання	Оптимізація логістичних процесів та управління ланцюжком постачання для ефективного руху продукції від виробництва до споживача.
Інвестиційна діяльність	Земельні ресурси	Інвестування в земельні площі для розширення або оптимізації виробництва.
	Модернізація обладнання та інфраструктури	Інвестування в сучасні технології та інфраструктуру для підвищення продуктивності та конкурентоспроможності.
	Дослідження та розвиток	Інвестиції в науково-дослідну роботу та інновації для впровадження нових методів та технологій.
Фінансова діяльність	Фінансування та кредитування	Залучення капіталу через кредити, інвестиційні фонди або емісію акцій для забезпечення потреб у фінансах.
	Бюджетування та фінансовий аналіз	Розробка бюджетів, планів та фінансового аналізу для забезпечення ефективного використання ресурсів та досягнення стратегічних цілей.
	Управління ризиками та страхування	Розробка стратегій управління ризиками та використання страхових продуктів для захисту від непередбачуваних подій.

Джерело : складено автором

Результативне поєднання операційної, інвестиційної та фінансової діяльності визначає успіх аграрного суб'єкта господарювання. Враховуючи контекст сільського господарства, який постійно змінюється, важливо найкращим чином адаптувати стратегії та підходи до цих трьох аспектів діяльності.

Дослідження діяльності суб'єктів господарювання в аграрному секторі економіки включає в себе використання різних методів та показників для аналізу їхньої продуктивності, ефективності та фінансового стану

Таблиця 1.9

Ключові показники фінансово-господарської діяльності суб'єкта господарювання в аграрному секторі

Показник	Визначення	Джерело даних
Оборотні активи	Активи, які призначені для реалізації у майбутніх періодах або оборення у грошові кошти протягом одного оборотного циклу. Вони включають грошові кошти, кредиторську заборгованість, товари, незавершене виробництво та дебіторську заборгованість.	Форма фінансової звітності (звіт про фінансовий стан), Розділ II «Активи», пункт 1.1
Необоротні активи	Активи, що призначені для використання виробництвом або наданням послуг, а не для продажу у майбутніх періодах. Вони включають основні засоби, нематеріальні активи та інші необоротні активи	Форма фінансової звітності (звіт про фінансовий стан), Розділ II «Активи», пункт 1.2
Власний капітал	Різниця між сумою активів та зобов'язань компанії. Це грошовий внесок в бізнес, який власники компанії внесли або вартість активів, які компанія заробила, яку вона ще не виплатила власникам чи кредиторам.	Форма фінансової звітності (звіт про фінансовий стан), Розділ I «Капітал та резерви», пункт 1.1
Поточні зобов'язання	Зобов'язання, що очікується виконати протягом наступних 12 місяців. Вони включають кредиторську заборгованість, короткострокові позики та інші поточні зобов'язання.	Форма фінансової звітності (звіт про фінансовий стан), Розділ I «Короткострокові зобов'язання», пункт 1.1
Чистий прибуток	Прибуток після вирахування всіх витрат, податків та витрат на виплату відсотків. Це показник ефективності діяльності компанії, що вказує на прибутковість.	Форма фінансової звітності (звіт про фінансові результати), Розділ III «Прибуток (збиток) за період», пункт 1.1

Продовження таблиці 1.9

Показник	Визначення	Джерело даних
Виручка від реалізованої товарної продукції	Грошові кошти, отримані від продажу товарів або послуг підприємства.	Форма фінансової звітності (звіт про фінансові результати), Розділ I «Виручка», пункт 1.1
Собівартість продукції	Вартість всіх витрат, пов'язаних з виробництвом товарів або послуг. Включає витрати на сировину, працю, енергію, амортизацію та інші витрати, пов'язані з виробництвом.	Форма фінансової звітності (звіт про фінансові результати), Розділ I «Собівартість продукції», пункт 1.1
Валовий дохід	Сума всіх грошових надходжень, отриманих підприємством від реалізації товарів або послуг, після відрахування повернень та знижок.	Форма фінансової звітності (звіт про фінансові результати), Розділ I «Виручка», пункт 1.2
Адміністративні витрати	Витрати, пов'язані з управлінням та адмініструванням підприємства. Вони включають витрати на заробітну плату керівників, витрати на оренду та утримання офісних приміщень, витрати на комунікації, транспортні витрати тощо.	Форма фінансової звітності (звіт про фінансові результати), Розділ III, пункт 1.3
Витрати на збут	Витрати, пов'язані з продажем продукції або послуг, включають витрати на рекламу, збутову комісію, оплату торгових представників, упаковку та доставку товарів клієнтам.	Форма фінансової звітності (звіт про фінансові результати), Розділ III, пункт 1.4

Джерело : узагальнено автором

Таблиця 1.10

Показники платоспроможності суб'єкта господарювання в аграрному секторі

Показник	Опис	Одиниця виміру	Формула
Коефіцієнт платоспроможності (автономії)	Відображає спроможність підприємства виплатити свої зобов'язання без продажу основних активів.	Відносна одиниця	$\frac{\text{Короткострокові активи}}{\text{Короткострокові зобов'язання}}$
Коефіцієнт концентрації позичкового капіталу	Відображає відношення позичкових коштів до всіх джерел фінансування.	Відносна одиниця	$\frac{\text{Загальні зобов'язання}}{\text{Власний капітал}}$

Продовження таблиці 1.10

Показник	Опис	Одиниця виміру	Формула
Коефіцієнт фінансового незалежності	Показує, яка частина активів фінансується за рахунок власних коштів.	Відносна одиниця	Власний капітал / Загальні активи
Коефіцієнт фінансової стабільності	Відображає стабільність фінансового стану підприємства, враховуючи його заборгованість.	Відносна одиниця	(Текучі активи - Запаси) / Короткострокові зобов'язання
Коефіцієнт фінансування	Показує, яка частина активів фінансується за рахунок позичкових коштів	Відносна одиниця	Позичковий капітал / Загальні активи
Коефіцієнт заборгованості	Відображає, скільки зобов'язань припадає на кожну одиницю активів.	Відносна одиниця	Загальні зобов'язання / Загальні активи
Показник фінансового левериджу	Відображає ступінь фінансового важеля, за допомогою якого підприємство використовує заборгованість для збільшення власного капіталу та прибутку.	Відносна одиниця	Загальні активи / Власний капітал
Коефіцієнт маневреності власних коштів	Показує, наскільки ефективно підприємство використовує свої власні кошти для фінансування діяльності	Відносна одиниця	Чистий прибуток / Власний капітал
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	Відображає, яку частину власного капіталу можна скористатися для інвестування та розвитку підприємства.	Відносна одиниця	Чистий прибуток / Загальні активи
Частка оборотних коштів в активах	Показує, яка частина активів є оборотними коштами, доступними для використання в поточній операційній діяльності.	Відсотки (%)	Оборотні активи / Загальні активи
Частка запасів в оборотних активах	Відображає відношення обсягу коштів, які займають запаси, до загальної вартості оборотних активів.	Відсотки (%)	(Запаси / Оборотні активи) * 100%
Частка власних оборотних коштів у покритті запасів	Показує відношення власних оборотних коштів до вартості запасів.	Відсотки (%)	(Власний капітал - Запаси) / Запаси * 100%

Джерело: складено автором

Показники стану та ефективності використання основних засобів суб'єкта господарювання в аграрному секторі

Показник	Опис	Одиниця виміру	Формула
Фондомісткість	Визначає, яка частина активів складається з основних засобів	Відсотки (%)	$(\text{Основні засоби} / \text{Загальні активи}) * 100\%$
Фондоозброєність	Показує, яка частина обсягу виробничих фондів припадає на одного працівника.	Одиниця на одного працівника	$\text{Виробничі фонди} / \text{Кількість працівників}$
Коефіцієнт реальної вартості основних засобів у майні п/п	Визначає, яка частина вартості основних засобів у майні припадає на одну одиницю майна.	Валютна одиниця за одиницю майна	$\text{Вартість основних засобів} / \text{Кількість майна}$
Коефіцієнт зносу ОЗ	Вказує на швидкість зниження вартості основних засобів з часом	Відсотки (%)	$(\text{Вартість початкова} - \text{Вартість залишкова}) / \text{Вартість початкова} * 100\%$
Коефіцієнт придатності основних засобів	Показує ефективність використання основних засобів.	Відсотки (%)	$(\text{Сума амортизації} / \text{Вартість основних засобів}) * 100\%$
Фондовіддача	Показує, скільки обсягу виробничих фондів припадає на одну одиницю виробленої продукції	Одиниці на одиницю продукції	$\text{Виробничі фонди} / \text{Обсяг виробленої продукції}$
Рентабельність ОЗв	Визначає дохідність вкладень у основні засоби	Відсотки (%)	$(\text{Прибуток від використання ОЗ} / \text{Вартість ОЗ}) * 100\%$

Джерело : узагальнено автором

Таблиця 1.12

Коефіцієнти ліквідності суб'єкта господарювання в аграрному секторі

Показник	Опис	Одиниця виміру	Формула
Коефіцієнт проміжної(швидкої) ліквідності	Відображає, наскільки швидко підприємство може погасити свої поточні зобов'язання за рахунок найбільш ліквідних активів.	Відносна одиниця	$(\text{Оборотні активи} - \text{Запаси} - \text{Поточні інвестиції}) / \text{Поточні зобов'язання}$
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	Вказує на здатність підприємства використовувати свої найбільш ліквідні активи для покриття своїх зобов'язань	Відносна одиниця	$\text{Грошові активи} / \text{Загальні зобов'язання}$

Закінчення таблиці 1.12

Показник	Опис	Одиниця виміру	Формула
Коефіцієнт поточної ліквідності	Визначає здатність підприємства виплатити свої поточні зобов'язання за рахунок поточних активів	Відносна одиниця	Поточні активи / Поточні зобов'язання
Співвідношення кредиторської та дебіторської заборгованості	Відображає, яка частина заборгованості припадає на кожну одиницю активів, що відображає ступінь фінансового ризику.	Відносна одиниця	Дебіторська заборгованість / Кредиторська заборгованість

Джерело: складено автором

Ця таблиця може допомогти в оцінці фінансової стійкості та платоспроможності суб'єкта господарювання в аграрному секторі, враховуючи основні показники виробництва, витрат, рентабельності та ліквідності.

Таблиця 1.13

Коефіцієнти рентабельності суб'єкта господарювання в аграрному секторі

Показник	Опис	Одиниця виміру	Формула
Валова рентабельність (VR)	Відношення прибутку до загальних витрат	Відсотки	$\frac{(\text{Виручка} - \text{Витрати})}{\text{Виручка}} * 100$
Чиста рентабельність (CR)	Відношення чистого прибутку до виручки	Відсотки	$\frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Виручка}} * 100$
Рентабельність активів (RA)	Відношення чистого прибутку до суми активів	Відсотки	$\frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Сума активів}} * 100$
Рентабельність власного капіталу (ROE)	Відношення чистого прибутку до власного капіталу	Відсотки	$\frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Власний капітал}} * 100$

Джерело: складено автором

Ця таблиця допоможе в оцінці ефективності суб'єкта господарювання в аграрному секторі за різними показниками рентабельності.

Таблиця 1.14 допоможе в оцінці ефективності ділової активності суб'єкта господарювання в аграрному секторі за різними показниками оборотності та тривалості циклів.

Таблиця 1.14

Показники ділової активності суб'єкта господарювання в аграрному секторі

Показник	Опис	Одиниця виміру	Формула
Оборотність активів (OA)	Кількість разів, з якою активи обертаються за період	Рази на рік	$\frac{\text{Виручка}}{\text{Сума активів}}$
Тривалість циклу обороту запасів (DIO)	Середній час (у днях), протягом якого запаси продаються	Дні	$\frac{\text{Середній оборот запасів за період}}{365}$
Тривалість циклу обороту заборгованості (DRO)	Середній час (у днях), протягом якого клієнти розраховуються за товар чи послуги	Дні	$\frac{\text{Середній оборот заборгованості за період}}{365}$
Оборотність власного капіталу (ROA)	Кількість разів, які власний капітал обертається за період	Рази на рік	$\frac{\text{Виручка}}{\text{Власний капітал}}$

Джерело: складено автором

Аналіз грошових активів підприємства передбачає перевірку наявності та складу грошових коштів за різними критеріями, такими як валюта, місце зберігання та призначення. Додатково досліджується зв'язок з банками та ризик блокування активів. Ця інформація надає загальне уявлення про стан грошових активів, але не є достатньою для аналізу їхньої ефективності.

Порівняння розмірів грошових активів в різні періоди дає загальне уявлення про потік грошей, але не вказує на ефективність їхнього використання. Аналіз обсягів грошового обороту та грошових потоків підприємства дозволяє кількісно визначити вхідний та вихідний грошовий потік і проаналізувати їх динаміку.

Найточніші результати можуть бути отримані через метод прямого розрахунку з використанням оборотних відомостей по рахунку № 31 «Рахунки в банках». У відсутності звіту про рух грошових коштів може використовуватися

непрямий метод, що базується на коригуванні звітних даних та іншої доступної інформації.

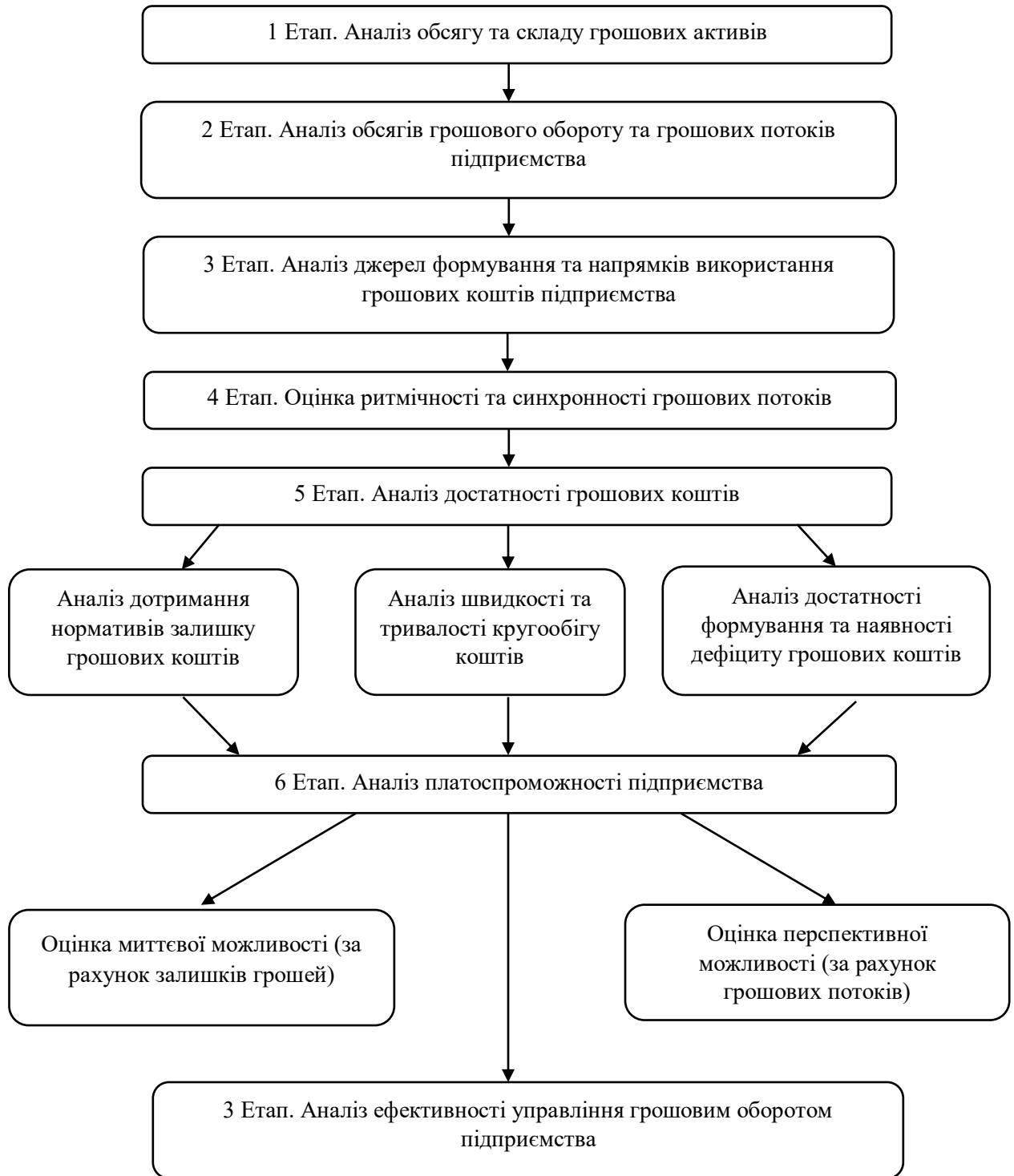

Рис. 1.1. Послідовність проведення аналізу грошових коштів та грошового обороту підприємства

Джерело: складено автором

На третьому етапі аналізу розглядається структура вхідного та вихідного грошових потоків підприємства. Для цього визначаються джерела надходження коштів та їх обсяги, а також напрями використання коштів та їх витрати. Структура потоків обчислюється, порівнюється та ранжується залежно від їх вагомості.

Оцінка ритмічності та синхронності грошових потоків проводиться на четвертому етапі. Показники цієї оцінки розраховуються для окремих періодів та аналізуються в порівнянні з минулими даними для визначення тенденцій. Це дозволяє зробити висновки щодо динамічної платоспроможності підприємства.

Управління грошовими коштами спрямоване на забезпечення не лише поточних потреб, а й на формування достатньої кількості грошових активів. Розглядаючи залишки грошових коштів, важливо розглядати їх як актив, що має значний вплив на діяльність підприємства.

Оцінка достатності грошових активів може відбуватися за різними критеріями. Перший підхід включає порівняння фактичних залишків з нормативами або цільовим рівнем. Другий підхід полягає у визначенні швидкості обороту коштів.

Аналіз можливості виконання термінових зобов'язань є ключовим етапом, особливо щодо повернення зовнішніх боргів та виплати відсотків. Оцінка ефективності управління грошовим оборотом може проводитися експертним методом, охоплюючи діагностику системи управління та її складових.

Таблиця 1.15

Показники оцінки руху грошових коштів

Показник	Алгоритм розрахунку	Означення
Оборот грошових коштів	Сума всіх витрат та отримань грошових коштів	Кількість грошових коштів, які рухалися
Швидкість обороту грошових коштів	Оборот грошових коштів / Середній обсяг грошових коштів	Частота, з якою грошові кошти обертаються за певний період часу
Середній строк обороту грошових коштів	365 / Швидкість обороту грошових коштів	Середня кількість днів, необхідних для обертання грошових коштів

Закінчення таблиці 1.15

Показник	Алгоритм розрахунку	Означення
Коефіцієнт активності грошових коштів	Оборот грошових коштів / Середній залишок грошових коштів	Відношення обороту грошових коштів до середнього залишку грошових коштів, що вказує на ефективність використання грошових активів
Коефіцієнт реалізації грошових коштів	Витрати грошових коштів на товари та послуги / Обороти грошових коштів	Відношення витрат грошових коштів на реалізацію товарів та послуг до їх загального обороту
Коефіцієнт концентрації грошових коштів	Найбільші витрати грошових коштів / Сума всіх витрат грошових коштів	Відношення найбільших витрат грошових коштів до загальної суми витрат

Джерело: складно автором

Використання цих формул та методів дозволяє об'єктивно оцінювати різні аспекти діяльності суб'єктів господарювання в аграрному секторі економіки, що є ключовим для прийняття управлінських та стратегічних рішень.

РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ В ЧЕРКАСЬКІЙ ОБЛАСТІ (НА ПРИКЛАДІ ПРАТ « ЛЕБЕДИНСЬКИЙ НАСІННЄВИЙ ЗАВОД»)

2.1 Організаційно-економічна характеристика підприємства

ПрАТ «Лебединський насіннєвий завод» – український вертикально-інтегрований агропромисловий холдинг, що спеціалізується на торгівлі посівним матеріалом та засобами захисту рослин, вирощуванні зернових та технічних культур, тваринництві і зернотрейдерській діяльності. Компанія розташована за адресою: 20635, Черкаська обл., Звенигородський р-н, с. Лебедин, вул. Заводська, 17 [27].

Компанія має в своєму розпорядженні новітнє високотехнологічне обладнання та штат досвідчених фахівців. Виробничі потужності та налагоджена система доставки регулярно забезпечують офіційних представників агропродукцією у потрібній кількості. Виробничий процес автоматизований на всіх етапах. Удосконалено систему управління – створено та впроваджено систему управління, що ґрунтується на міжнародних стандартах і адаптована до специфіки українського виробництва та продажів. Система управління якістю продукції суворо контролюється на всіх етапах виробництва.

Відповідність продукції та систем управління в компанії підтверджено міжнародними та національними сертифікатами.

Місія «Лебединський насіннєвий завод» – виробництво якісного посівного матеріалу та зернопродукції завдяки оптимальному поєднанню потенціалу українських чорноземів та сучасних агротехнологій. «Лебединський насіннєвий завод» прагне до постійного розвитку компанії та компаній-партнерів, проводить навчання, семінари та консультації та постачає лише оригінальну продукцію

найвищої якості. Мета – виробляти продукцію високої якості, конкурентоспроможну у всьому світі. Для досягнення цієї мети компанія постійно росте та розвивається.

Загальні дані про підприємство наведені у табл. 2.1

Таблиця 2.1

Загальні дані ПрАТ «Лебединський насіннєвий завод»

Повне найменування юридичної особи	Приватне акціонерне товариство «Лебединський насіннєвий завод»
Код ЄДРПОУ	00388932
Дата реєстрації	04.11.1994
Контактна інформація	Україна, 20635, Черкаська обл., Звенигородський р-н, с. Лебедин, вул. Заводська, 17. Тел:+380 (97) 000-77-72 Веб сторінка: https://www.lnz.com.ua/agro
Уповноважені особи	Ткаченко Анатолій Миколайович –директор
Види діяльності	01.64 Оброблення насіння для відтворення
Форма власності	Недержавна власність
Перелік засновників юридичної особи	Акціонери. Внесок 12 045 340грн, 100%
Розмір статутного капіталу	12 045 340,00грн
Податковий борг	Відсутній

Джерело: складено на основі даних підприємства

Організаційна структура управління ПрАТ «Лебединський насіннєвий завод» відноситься до лінійно-функціонального типу, яка представлена на рисунку 2.1.

Також компанія вкладає значні кошти в навчання та підвищення кваліфікації свого персоналу. Система навчання охоплює всі структурні підрозділи та всі категорії працівників. Компанія приділяє велике значення регулярній атестації робочих місць і посад.

На досліджуваному підприємстві поширені дві форми контролю: фінансова та адміністративна (оперативна, тактична).

Фінансовий контроль здійснюється шляхом отримання від кожного суб'єкта господарювання фінансової звітності про основні економічні показники діяльності за типовими формами, ідентичними для вітчизняних та іноземних компаній.

Рис. 2.1. Організаційна структура ПрАТ «Лебединський насінневий завод»

Джерело: складено на основі даних підприємства

Основна увага приділяється таким показникам, як розмір прибутку, собівартість продукції та їх співвідношення до чистого обсягу продажів, ефективність капітальних вкладень, розмір власних коштів, фінансовий стан (платоспроможність і ліквідність) тощо.

Адміністративний контроль служить для систематичного контролю за виконанням виробничої програми, передбаченої поточним плануванням. Крім того, цей вид контролю спрямований на вирішення тактичних завдань і досягнення поставлених цілей за рахунок максимально ефективного використання наявних ресурсів і тісно пов'язаний з довгостроковим плануванням.

Компанія ретельно підбирає персонал для виробництва. Проаналізовано ділові та професійні знання та навички, попередній досвід, навчання та здатність до навчання працівників. З метою залучення кваліфікованих кадрів для дефіцитних професій підвищується оплата праці на цих посадах. Новоприйняті працівники перевіряються на відповідність займаній посаді протягом встановленого керівництвом випробувального терміну.

В таблиці 2.2 представлено рівні прийняття управлінських рішень на підприємстві.

Таблиця 2.2

**Рівні прийняття господарських рішень ПрАТ «Лебединський
насіenneвий завод»**

Посадова особа	Повноваження
Наглядова рада	- визначення поточних напрямів діяльності Товариства, затвердження річних планів розвитку Товариства; затвердження принципів організаційно - управлінської структури Товариства; - визначення складу та обсягів відомостей, що становлять комерційну таємницю чи є конфіденційною інформацією щодо діяльності Товариства, вжиття заходів щодо забезпечення їх нерозголошення; - створення фондів в Товаристві
Директор	розпоряджається коштами та майном, укладає відімені Товариства господарські та трудові договори (контракти) та забезпечує їх виконання, підписує господарські договори; видає довіреності на представлення інтересів Товариства перед державними органами; забезпечує розробку концепції цінової та тарифної політики щодо робіт (послуг, продукції) Товариства; забезпечує дотримання норм чинного законодавства України про працю, пожежну безпеку, правил внутрішнього трудового розпорядку; затверджує штатний розклад та посадові (робочі) інструкції працівників; в межах своєї компетенції видає накази і розпорядження, надає доручення та вказівки
Загальні збори	визначення основних напрямів діяльності (стратегії), затвердження річного фінансового звіту, або балансу, або бюджету, обрання та припинення повноважень голови та членів наглядової ради, визначення розміру винагороди для голови та членів наглядової ради, прийняття рішення про додаткову емісію акцій, прийняття рішення про викуп, реалізацію та розміщення власних акцій, затвердження договорів, щодо яких існує конфлікт інтересів

Джерело :складено на основі даних підприємства

Поточний і кінцевий контроль на ПрАТ «Лебединський насінневий завод» практично повністю автоматизований, оскільки продукція заводу декларується як відповідна європейським і світовим стандартам.

Розглянемо динаміку загальних економічних показників підприємства на основі інформації сервісу моніторингу Опендатабот (табл. 2.3).

Таблиця 2.3

**Загальні економічні показники діяльності ПрАТ «Лебединський
насіннєвий завод» за 2020-2023 роки, тис. грн.**

	2020	2021	2022	2023
Дохід	10 311 543	13 733 477	13 410 154	15 679 990
Чистий прибуток	24596	39 871	-186 905	3 344
Активи	8 505 763	12 087 174	11 147 733	12 658 585
Зобов'язання	8 577 447	12 176 390	11 533 656	13 100 012
Кількість працівників	720	702	921	970

Джерело: складено за джерелом [19]

На підставі розглянутої інформації можемо зробити наступні висновки. Протягом 2020-2023 рр. зростає загальний обсяг доходів підприємства на 52%, проте чистий прибуток в 2023 році значно знижується проти показника 2020-2021 рр. (на 86%), а в 2022 році діяльність ПрАТ «Лебединський насіннєвий завод» взагалі була збитковою.

Протягом періоду, що досліджується, спостерігаємо зростання активів компанії на 48,8%, зобов'язань - на 52,7%, кількість працівників зростає на 34,7% з 720 осіб в 2020 році до 970 осіб в 2023 році.

В таблиці 2.4 представлена інформація про власників та площі земельних ділянок ПрАТ «Лебединський насіннєвий завод».

Таблиця 2.4

**Земельні ділянки у власності та оренді ПрАТ «Лебединський
насіннєвий завод» станом на березень 2024 року**

Власник, тип користування	Призначення	Площа, га
ПрАТ «ЛНЗ» (приватна власність)	розміщення та експлуатації основних, підсобних і допоміжних будівель та споруд підприємств переробної, машинобудівної та іншої промисловості	3,59
Матусівська сільська рада (оренда, комунальна власність)	розміщення та експлуатації основних, підсобних і допоміжних будівель та споруд підприємств переробної, машинобудівної та іншої промисловості	1,76

Закінчення таблиці 2.4

Власник, тип користування	Призначення	Площа, га
Шполянська міська рада (оренда, комунальна власність)	ведення товарного сільськогосподарського виробництва	3
ТОВ «Агросервіс 2012» (оренда, приватна власність)	розміщення та експлуатації основних, підсобних і допоміжних будівель та споруд підприємств переробної, машинобудівної та іншої промисловості	37,3

Джерело: складено на основі даних підприємства

Як, бачимо, підприємство має власну земельну площу, яка складає 7,9% від загальної площі земельних ділянок. Іншу частину ПрАТ «Лебединський насінневий завод» орендує в комунальних підприємств та ТОВ «Агросервіс 2012». Загальний земельний банк підприємства в 2024 році складає 45,65 га.

В таблиці 2.5 наведено динаміку реалізації підприємства за 2020-2023 рр.

Таблиця 2.5

Динаміка реалізованої продукції ПрАТ «Лебединський насінневий завод»

Вид продукції	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Відхилення		Темп приросту, %	
					2021/ 2020	2023/ 2022	2021/ 2020	2023/ 2022
Оброблення насіння для відтворення	189914	224188	498557	1370938	34274	872381	18	175,0
Оптова торгівля зерном, необробленим тютюном, насінням і кормами для тварин	5124403	6463062	4407248	6703673	1338659	2296425	26,1	52,1
Оптова торгівля хімічними продуктами	4712551	5066859	6087631	5982580	354308	-105051	7,5	-1,7
Оптова торгівля іншими товарами господарського призначення	55023	60120	785272	17185	5097	-768087	9,3	-97,8
Оптова торгівля твердим, рідким, газоподібним паливом і подібними продуктами	178969	166834	1582904	1566518	-12135	-16386	-6,8	-1,0

Продовження таблиці 2.5

Вид продукції	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Відхилення		Темп приросту, %	
					2021/ 2020	2023/ 2022	2021/ 2020	2023/ 2022
Торгівля електроенергією	204772	182468	77373	36096	-22304	-41277	-10,9	-53,3
Разом	10465632	13733479	13438985	15679990	3267847	2241005	31,2	16,7

Джерело: складено на основі даних підприємства

Згідно даних таблиці спостерігаємо зростання обсягів реалізації ПрАТ «Лебединський насінневий завод» в 2020-2023 рр. на 16,7%

Протягом 2020-2023 рр. підприємство займалося реалізацією обробленого посівного насіння, оптовою торгівлею зерном та кормами для тварин, торгівлею хімічними продуктами, паливом та електроенергією. Загальна структура реалізації представлена на рис. 2.2.

Як бачимо з рисунку 2.2, в структурі реалізації підприємства найбільшу частку займає торгівля зерном, насінням та хімічними продуктами.

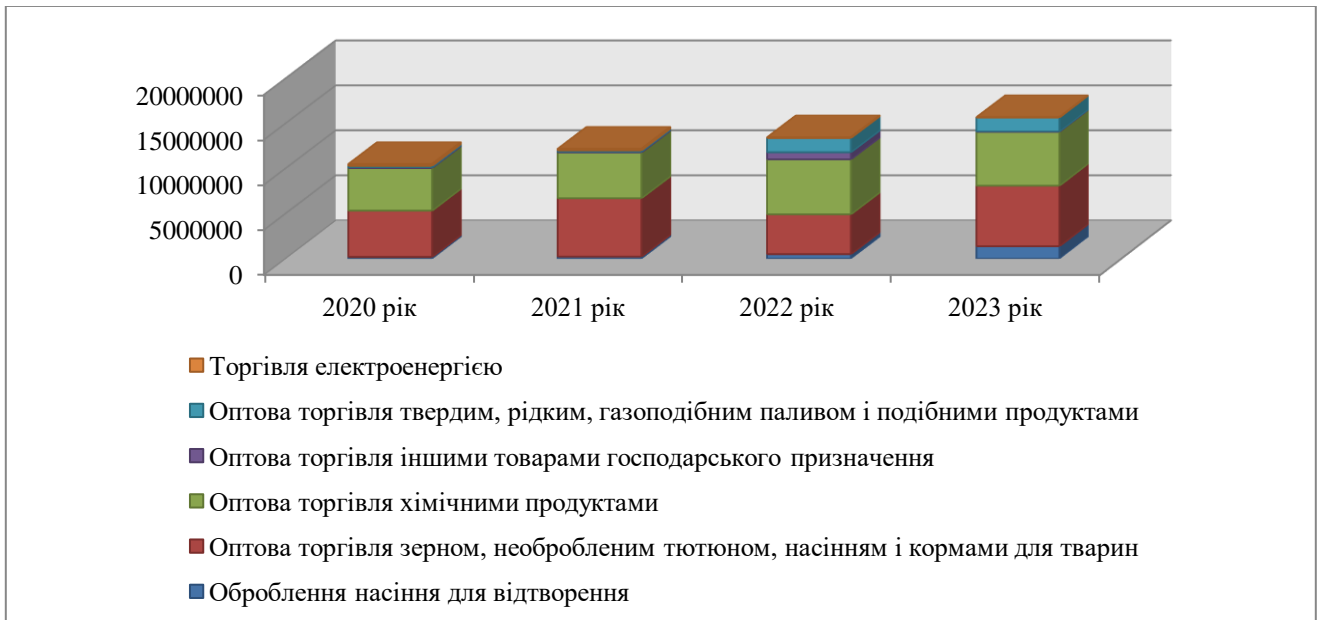

Рис. 2.2. Структура реалізації ПрАТ «Лебединський насінневий завод»

Джерело: складено автором на основі розрахунків

ПрАТ «Лебединський насінневий завод» дбає про свій імідж, репутацію. Підприємство має кваліфікований персонал, актуальний дизайн внутрішніх приміщень, порядок на прилеглих територіях, випускає якісну продукцію. Найбільша увага в іміджі фірми звертається саме на якість продукції та її асортимент. За час свого існування підприємство зарекомендувало себе як надійне та стабільне.

2.2 Аналіз фінансово-господарської діяльності підприємства

Проаналізуємо фінансово-господарську діяльність підприємства [25]. Для визначення ефективності діяльності підприємства проведемо аналіз його фінансових результатів за 2020-2022 рр., що наведено в табл. 2.6. Дані для всіх подальших розрахунків Розділу II, а саме Балансу (Звіту про фінансовий стан) та Звіту про фінансові результати (Звіту про сукупний дохід) за 2020-2022 роки.

Таблиця 2.6

Основні показники фінансово-господарської діяльності підприємства

ПрАТ «Лебединський насінневий завод» за 2020-2022 рр., тис. грн

Показник	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Відхилення		Темп приросту, %	
					2021/ 2020	2023/ 2022	2021/ 2020	2023/ 2022
Оборотні активи	8 307 562	11 746 025	11 102 250	12353411	3 438 463	1 251 161	41,39	11,3
Необоротні активи	198 201	341 149	234 368	305144	142 948	70 776	72,12	30,2
Власний капітал	-71 684	-179 623	-150 349	-532036	-107 939	-381 687	150,58	253,9
Поточні зобов'язання	8 444 353	12 176 390	11 474 591	13100012	3 732 037	1 625 421	44,2	14,2
Чистий прибуток	24 596	39 871	29 274	15112	15 275	-14 162	62,1	-48,4
Виручка від реалізованої товарної продукції	10 311 543	13 733 477	13 438 985	15679990	3 421 934	2 241 005	33,19	16,7

Продовження таблиці 2.6

Показник	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Відхилення		Темп приросту, %	
					2021/ 2020	2023/ 2022	2021/ 2020	2023/ 2022
Оборотні активи	8 307 562	11 746 025	11 102 250	123534 11	3 438 463	1 251 161	41,39	11,3
Необоротні активи	198 201	341 149	234 368	305144	142 948	70 776	72,12	30,2
Власний капітал	-71 684	-179 623	-150 349	-532036	-107 939	-381 687	150,58	253,9
Поточні зобов'язання	8 444 353	12 176 390	11 474 591	131000 12	3 732 037	1 625 421	44,2	14,2
Чистий прибуток	24 596	39 871	29 274	15112	15 275	-14 162	62,1	-48,4
Виручка від реалізованої товарної продукції	10 311 543	13 733 477	13 438 985	156799 90	3 421 934	2 241 005	33,19	16,7
Собівартість продукції	9 667 288	12 760 670	12 200 223	148841 70	3 093 382	2 683 947	32	22,0
Валовий дохід	644 255	972 807	1 238 762	795820	328 552	-442 942	51	-35,8
Адміністративні витрати	61 943	88 673	120 711	213683	26 730	92 972	43,15	77,0
Витрати на збут	316 675	439 410	1 003 617	1287730	122 735	284 113	38,76	28,3

Джерело: розраховано на основі фінансової звітності ПрАТ «Лебединський насінневий завод» за 2020-2023 рр.

Протягом 2020-2023 років оборотні активи компанії зростають: у 2021 році порівняно з 2020 роком вони збільшилися на 41,39%, в 2023 році порівняно з 2022 роком – на 11,3%. Це свідчить про те, що компанія підвищує ліквідні кошти.

Необоротні активи у 2021 році зросли на 72,12% (тобто на 142948 тис. грн), а у 2023 році порівняно з 2022 роком - на 30,2% (на 70776 тис. грн). Зростання необоротних активів зумовлене збільшенням основних засобів, а також моральним та фізичним зносом обладнання (порівняно з 2021 роком, у 2020 році знос основних засобів становив 42,3%).

Власний капітал протягом всього періоду має від'ємне значення, що зумовлене наявністю непокритого збитку. Що стосується поточних зобов'язань, то

вони збільшилися на 44,2% у 2021 році та на 14,2% у 2023 році, що є негативним результатом, оскільки компанія підвищує свою залежність від більш конкурентного ринку.

Чистий прибуток ПрАТ «Лебединський насіннєвий завод» зріс у 2021 році порівняно з 2020 роком на 62,1% і становив 39 871 тис грн., а у 2023 році порівняно з 2021 роком знижується до 15112 тис грн, Значне зниження прибутку в 2022-23рр. спричинено суттєвим зменшенням інших операційних доходів та зростанням інших операційних витрат. Це свідчить про те, що компанія є досить прибутковою і збільшує свої доходи за рахунок збільшення асортименту послуг, а також підвищення цін на них. Дохід від реалізації продукції (робіт, послуг) також має позитивну динаміку, у 2021 році відбулося зростання на 33,19%, а у 2023 році - на 16,7%.

Валовий дохід у 2021 році зростає на 51% (тобто на 12 366 грн), а у 2023р. знизилась на 35,8% (тобто на 442942 грн) у порівнянні з 2022 роком і становив 795820 тис грн, Витрати на збут зросли у 2021 році на 37,76%, а у 2023 році - на 122735 тис грн, (тобто на 28,3%). Адміністративні витрати теж демонструють тенденцію до зростання: у 2021 році порівняно з 2020 роком зросли на 43,15%, а у 2023 році в порівнянні з 2022 роком також збільшилися на 77% (тобто на 92972 грн).

Для характеристики забезпеченості підприємства основними засобами розглянемо наступні показники: фондомісткість, фондозабезпеченість, коефіцієнт реальної вартості основних засобів, що перебувають у власності підприємства (Ку). Цей коефіцієнт повинен бути не менше 0,5 [15]. Розрахунок цих показників наведено в таблиці 2.7.

Проаналізувавши отримані результати, можна зробити висновок, що аналізоване підприємство забезпечене основними ресурсами, фондомісткість у 2023 році зростає 0,01 показника в порівнянні з 2022 роком. Показник

фондоозброєності з 2021 по 2023 рік зростає на 19,03 показника (з 277,78 до 302,08), що є позитивною тенденцією.

Таблиця 2.7

**Показники стану та ефективності використання основних засобів ПрАТ
«Лебединський насіннєвий завод» за 2020-2023 рр.**

Показник	Роки				Відхилення		Темп приросту, %
	2020	2021	2022	2023	2021/2020	2023/2022	2023/2022
Фондомісткість	0,01	0,01	0,01	0,02	0,00	0,01	100,0
Фондоозброєність	188,18	277,78	296,81	302,08	89,60	5,27	1,8
Коефіцієнт реальної вартості основних засобів у майні п/п	0,01	0,01	0,10	0,11	0,00	0,01	10,0
Коефіцієнт зносу ОЗ	0,41	0,35	0,40	0,41	-0,06	0,01	2,5
Коефіцієнт придатності основних засобів	0,59	0,65	0,60	0,59	0,06	-0,01	-1,7
Фондовіддача	120,43	100,69	93,55	91,08	-19,74	-2,47	-2,6
Рентабельність Озв	0,29	0,29	0,20	0,22	0,01	0,02	10,0

Джерело: розраховано на основі фінансової звітності ПрАТ «Лебединський насіннєвий завод» за 2020-2023 рр.

Коефіцієнт реальної вартості основних засобів, що перебувають у власності підприємства, показав позитивну тенденцію до зросту. Цей коефіцієнт має становити не менше 0,5; протягом всього періоду цей показник був менший нормативного значення, проте в 2023 році зростає до 0,2.

Коефіцієнт зносу основних засобів знаходиться на нормальному рівні, але його значення зростає, і в даному випадку це є негативною тенденцією, оскільки його нормативне значення $< 0,5$. Коефіцієнт придатності основних засобів, придатних до експлуатації в процесі господарської діяльності, має тенденцію до зростання. Фондовіддача активів поступово знижується, це свідчить про зменшення ефективності використання основних засобів і є негативним явищем на підприємстві. Рентабельність основних засобів також має тенденцію до зниження, це свідчить про неефективне використання активів.

У даному розділі також буде доцільним розглянути показники ділової активності ПрАТ «Лебединський насінневий завод» в табл. 2.8.

Таблиця 2.8

Показники ділової активності ПрАТ «Лебединський насінневий завод»

Показник	Рік				Відхилення		Темп приросту, %
	2020	2021	2022	2023	2021 до 2020	2023 до 2022	2023 до 2020
Коефіцієнт ділової активності (оборотності оборотних засобів)	1,21	1,37	2,13	2,17	0,16	0,04	79,3
Коефіцієнт оборотності запасів	5,60	4,07	2,93	2,77	-1,52	-0,16	-50,5
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	1,67	2,18	2,00	2,11	0,51	0,11	26,3
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	1,87	1,83	1,49	1,66	-0,04	0,17	-11,2
Коефіцієнт тривалості одного обороту	298,68	262,84	169,03	160,2	-35,84	-8,83	-46,4
Тривалість одного обороту дебіторської заборгованості	215,11	164,77	179,92	164,3	-50,34	-15,62	-23,6
Тривалість одного обороту кредиторської заборгованості	192,08	196,76	241,01	223,6	4,68	-17,41	16,4

Джерело: розраховано на основі фінансової звітності ПрАТ «Лебединський насінневий завод» за 2020-2023 рр.

Зменшення коефіцієнтів оборотності оборотних активів та оборотності запасів свідчить про вповільнення оборотності, оскільки запаси здійснювали 5,6 оборотів за рік у 2020 році, 4,07 оборотів – 2021р., 2,93 оборотів у 2022 році та 2,77 оборотів в 2023 році.

Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості має тенденцію до зросту у 2021 році, але в 2022 році знизився до 2,00. Це може свідчити про те, що дебітори частіше сплачують свої борги або зменшують заборгованість. Проте позитивною є тенденція до зросту даного показника в 2023 році.

Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості з кожним роком зменшується. Коефіцієнт тривалості одного обороту показує, що тривалість обороту збільшилась з 192 до 223 днів протягом аналізованого періоду. Дебіторська заборгованість надходить швидше (2 дні у 2022 році), ніж погашається (164 днів у 2023 році).

Коефіцієнт кредиторської заборгованості у 2020 році становить 1,87, у 2021 році – 1,83, у 2022 році – 1,49, у 2023 році – 1,66. Така ситуація свідчить про те, що ПрАТ «Лебединський насінневий завод» вдалося значно покращити якість роботи з дебіторами, водночас чітко простежується тенденція до збільшення закупівель компанії в кредит.

Далі здійснимо аналіз платоспроможності та ліквідності ПрАТ «Лебединський насінневий завод», що дозволить виявити ступінь економічної та фінансової стійкості підприємства, оцінити ліквідність підприємства за різними групами активів. Нижче у таблиці 2.9 здійснено розрахунок показників ліквідності.

Таблиця 2.9

Аналіз ліквідності ПрАТ «Лебединський насінневий завод»

Показник	Оптимальне значення	Роки				Абсолютне відхилення, +/-		Темп приросту, %
		2020	2021	2022	2023	2021 до 2020	2023 до 2022	2023 до 2020
Коефіцієнт проміжної(швидкої) ліквідності	0,5- 1 і більше	0,81	0,57	0,66	0,69	-0,25	0,03	-14,8
Коефіцієнт абсолютної Ліквідності	0,2 – 0,25	0,04	0,03	0,07	0,11	0,00	0,04	175,0
Коефіцієнт поточної ліквідності	> 0,6	0,98	0,96	0,97	1,05	-0,02	0,08	7,1
Співвідношення кредиторської та дебіторської заборгованості	< 1,0	0,81	1,41	1,04	1,12	0,60	0,08	38,3

Джерело: розраховано на основі фінансової звітності ПрАТ «Лебединський насінневий завод» за 2020-2023 рр.

Аналіз розрахунків, наведених у табл. 2.9, дозволяє зробити висновок, що ПрАТ «Лебединський насінневий завод» має достатній рівень ліквідності, проте спостерігається значне погіршення досліджуваних показників протягом 2020-2023 рр., про що свідчить темп приросту показника (-18,68%). Аналогічну динаміку можна спостерігати і за коефіцієнтом поточної ліквідності, який зменшився на

1,65% протягом 2020-2023 років.

Також слід відзначити значення показника абсолютної ліквідності, який, зростає у 2023 році, становить 0,11.

Потенційним джерелом ризику втрати ліквідності можуть бути проблеми, які виникають в процесі бізнес-аналізу діяльності (в частині динаміки коефіцієнтів оборотності обох видів заборгованості), що, в свою чергу, знайшло відображення в аналізі ліквідності у вигляді недостатніх співвідношень цих складових активу та пасиву.

Проаналізуємо платоспроможності ПрАТ «Лебединський насіннєвий завод» за 2020-2023 рр. в табл. 2.10.

Таблиця 2.10

Аналіз платоспроможності ПрАТ «Лебединський насіннєвий завод»

Показник	Оптимальне значення	Роки				Абсолютне відхилення, +/-	Темп приросту, %
		2020	2021	2022	2023		
Коефіцієнт платоспроможності (автономії)	.>0,5	-0,01	-0,01	-0,14	-0,18	-0,04	1700,0
Коефіцієнт концентрації позичкового капіталу	0,4-0,6	1,01	1,01	1,14	1,18	0,04	16,8
Коефіцієнт фінансового незалежності	.>0,5	-118,66	-67,29	-7,37	-8,66	-1,29	-92,7
Коефіцієнт фінансової стабільності	0,67-1,5	-0,01	-0,01	-0,12	-0,13	-0,01	1200,0
Коефіцієнт фінансування	.>0,5	0,01	-0,01	-9,35	-8,12	1,23	-81300,0
Коефіцієнт заборгованості	<0,5	-119,66	-68,29	-8,37	-8,66	-0,29	-92,8
Показник фінансового левериджу	1	-1,21	-0,82	-2,04	-2,34	-0,3	93,4

Продовження таблиці 2.10

Показник	Оптимальне значення	Роки				Абсолютне відхилення, +/-	Темп приросту, %
		2020	2021	2022	2023	2023 до 2022	2023 до 2020
Коефіцієнт маневреності власних коштів	0,5	0,52	0,44	0,54	0,59	0,05	13,5
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	0,4	0,98	0,97	0,79	0,81	0,02	-17,3
Частка оборотних коштів в активах	> 0,5	0,17	0,41	4,01	5,62	1,61	3205,9
Частка запасів в оборотних Активах	зниження	5,69	2,41	3,16	4,82	1,66	-15,3
Частка власних оборотних коштів у покритті запасів	зростання	-0,01	-0,01	-0,14	-0,18	-0,04	1700,0

Джерело: розраховано на основі фінансової звітності ПрАТ «Лебединський насінневий завод» за 2020-2023 рр.

Як видно з табл. 2.10, значення коефіцієнта за аналізований період зросло, а це означає, що фінансовий стан компанії є нестабільним, зростає її залежність від зовнішніх джерел фінансування. Коефіцієнт фінансової стійкості ПрАТ «Лебединський насінневий завод» у 2022 році є від'ємним, що означає досить високу фінансову нестійкість компанії, яка свідчить про її нездатність здійснювати заплановану діяльність у довгостроковій перспективі.

Розрахунки показників платоспроможності ПрАТ «Лебединський насінневий завод» свідчать про недостатній рівень фінансової стійкості з погіршенням загальної ситуації у 2023 році, що спостерігалось за більшістю показників. Варто зазначити, що у 2023 році власний капітал ПрАТ «Лебединський насінневий завод» майже вдвічі перевищив борг. Також зазначимо, що ПрАТ «Лебединський насінневий завод» поступово нарощує обсяги довгострокових кредитів, про що свідчить поступове збільшення коефіцієнта фінансового

левериджу (2020 рік - 0,018, 2021 рік - 0,019, 2022 рік - 0,022, 2023 рік – 0,026), проте ці показники не перевищують 0,25.

Виходячи з представленої табличної та графічної інформації робимо висновок, що найбільш стабільною динамікою поступового зростання володіє показник рентабельності продукції, якому був притаманний різкий ріст протягом 2019-2020 року на 51%. У 2023 році показник рентабельності основної діяльності збільшився порівняно з 2022 роком на 4% і становить 0,52. Загалом темп проросту цього показника за три роки становить – 116,7%.

Таблиця 2.11

Аналіз рентабельності ПрАТ «Лебединський насіннєвий завод»

Показник	Роки				Абсолютне відхилення, +,-		Темп приросту, %
	2020	2021	2022	2023	2021 до 2020	2022 до 2021	2022 до 2020
Коефіцієнт рентабельності капіталу	- 0,22	- 0,35	- 0,33	- 0,25	0,13	0,08	13,6
Коефіцієнт рентабельності реалізації	0,31	0,33	0,42	0,56	0,02	0,14	80,6
Коефіцієнт рентабельності основної діяльності	0,34	0,33	0,44	0,57	-0,01	0,13	67,6
Коефіцієнт рентабельності основної діяльності	0,24	0,41	0,48	0,52	0,16	0,04	116,7
Коефіцієнт рентабельності власного капіталу	0,41	0,92	0,88	0,85	0,51	-0,03	107,3
Період окупності власного Капіталу	2,68	1,94	1,34	1,29	-0,74	-0,05	-51,9

Джерело: розраховано на основі фінансової звітності ПрАТ «Лебединський насіннєвий завод» за 2020-2023 рр.

Підсумовуючи вищевикладене, можна стверджувати, що ПрАТ «Лебединський насіннєвий завод» має недостатньо стійкий рівень економічного стану за показниками майнового потенціалу, фінансової стійкості та ліквідності, ділової активності та рентабельності, суттєвою проблемою є надмірне використання компанією кредитних ресурсів, внаслідок чого порушується загальна стійкість фінансово-економічного стану підприємства та існує небезпека

актуалізації потенційних загроз та їх деструктивного впливу на діяльність ПрАТ «Лебединський насінневий завод».

Таким чином, ефективність діяльності ПрАТ «Лебединський насінневий завод» є недостатньою високою.

Аналіз фінансових результатів компанії показав, що, незважаючи на щорічне зростання продажів, ефективність діяльності у 2022-2023 рр. знизилась, це пов'язано з нестабільною ситуацією в країні.

Для оптимальної структури капіталу необхідно дотримання такого співвідношення між власними та запозиченими коштами, щоб пропорційність між рентабельністю та фінансовою стійкістю була найбільш ефективною, тим самим максимізуючи ринкову вартість компанії [19, с. 115]. Визначити оптимальну структуру капіталу, що забезпечує найбільший рівень фінансової рентабельності, дозволяє використання механізму фінансового левериджу. Варіювання рівнем цього показника означає більше або менше заміщення власних джерел фінансування засобами, що залучаються від сторонніх осіб на довгостроковій платній основі [17]. Тобто управління рівнем фінансового левериджу – це елемент стратегії розвитку фірми.

2.3 Аналіз руху та показників ефективності грошових потоків підприємства

Грошова діяльність будь-якого підприємства нерозривно пов'язана з рухом грошових потоків. Кожна господарська операція супроводжується надходженням, або витратою грошових потоків. Кошти обслуговують всі види діяльності операційну, фінансову і інвестиційну.

Проведений аналіз руху грошових потоків від операційної діяльності дозволяє зробити наступні висновки. Розрахунки представлені в таблиці 2.12

Таблиця 2.12

Аналіз грошових потоків ПрАТ «Лебединський насіннєвий завод» від операційної діяльності за 2020-2023 рр., млн. грн.

Показники	2020	2021	2022	2023	Відхилення 2020/2020, +/-	Темп зросту 2023/2020, %
Надходження, в тому числі:	18657	21227	15803	20896	2239	12,00
реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	15213	13677	11005	19590	4377	28,77
повернення авансів інших податків і зборів	128	622	355	218	90	70,31
Надходження авансів від покупців і замовників	3307	6922	4414	1077	-2230	-67,43
інші надходження	9	6	29	11	2	22,22
Витрачання, в тому числі:	18950	21966	16008	20692	1742	9,19
Постачальникам	6100	9370	8149	10566	4466	73,21
оплата праці	70	83	102	123	53	75,71
розрахунки з податків і зборів	21	39	27	29	8	38,10
витрачання на оплату авансів	5302	7140	5334	4553	-749	-14,13
витрачання на оплату повернення авансів	7388	5259	2249	5267	-2121	-28,71
інші витрачання	69	75	147	154	85	123,19
ЧГП від операційної діяльності	-293	-739	-205	204	497	69,62

Джерело: розраховано автором на основі даних підприємства

Протягом 2020-2022 рр. спостерігаємо перевищення витрат над надходженнями, в результаті чого формувався від'ємний потік від операційної діяльності. В 2023 році надходження перевищують витрачання, в результаті спостерігаємо додатний грошовий потік на кінець 2023 року.

В структурі надходжень основну частку займають доходи від реалізації продукції та авансові платежі покупців. Основну частку витрачань складають витрати постачальникам та розрахунки з працівниками та бюджетом.

Надалі проаналізуємо грошовий потік підприємства від інвестиційної діяльності (табл. 2.13).

Таблиця 2.13

Аналіз грошових потоків ПрАТ «Лебединський насіннєвий завод» від інвестиційної діяльності за 2020-2023 рр., млн. грн.

Показники	2020	2021	2022	2023	Відхилення 2020/2020, +/-	Темп зросту 2023/2020,%
Надходження, в тому числі:	3	9	201	0	-3	0
виручка від продажу довгострокових активів						
отримані відсотки, дивіденди	3	4	6	0	-3	0
інші надходження	0	5	195	0	0	0
Витрачання, в тому числі:	0	0	0	0	0	0
придбання об'єктів основних засобів і не						
матеріальних активів						
довгострокові фінансової інвестиції						
інші витрачання						
ЧГП від інвестиційної діяльності	3	9	201	0	-3	0

Джерело: складено автором на основі даних підприємства ПрАТ «Лебединський насіннєвий завод».

Щодо інвестиційних грошових потоків можемо зауважити, що протягом 2020-2022 рр. інвестиційна діяльність ПрАТ «ЛНЗ» була прибутковою, тобто надходження перевищували витрати. Варто зауважити, що протягом 2023 року інвестиційна діяльність в компанії не велась.

В таблиці 2.14 представлена динаміка руху грошових коштів підприємстві від фінансової діяльності.

Таблиця 2.14

Аналіз грошових потоків ПрАТ «Лебединський насіннєвий завод» від фінансової діяльності за 2020-2023 рр., млн. грн.

Показники	2020	2021	2022	2023	Відхилення 2023/2020, +/-	Темп зросту 2023/2020,%
Надходження, в тому числі:	2264	4159	957	0	-2264	0
Отримання позик	2264	4159	957	0	-2264	0
Інші надходження						
Витрачання, в тому числі:	1920	3225	989	0	-1920	0
Викуп власних акцій						

Закінчення таблиці 2.14

Показники	2020	2021	2022	2023	Відхилення 2023/2020, +/-	Темп зросту 2023/2020, %
Погашення позик	1920	3225	989	0	-1920	0
ЧГП від фінансової діяльності	345	735	-32	0	-345	0
Чистий грошовий потік (ЧГП)	54	5	-37	204	150	277,8

Джерело: розраховано автором на основі даних підприємства

Як показують дані таблиці 2.14, протягом 2020-2022 рр. підприємство активно використовувало позики та, відповідно, сплачувало відсотки за боргами. Фінансова діяльність ПрАТ «ЛНЗ» була прибутковою, за винятком 2022 року, коли витрати від фінансової діяльності перевищили доходи на 37 млн. грн.

Загалом спостерігаємо позитивний чистий грошовий потік протягом всього досліджуваного періоду, за винятком 2022 року.

Наступним кроком спробуємо проаналізувати ефективність руху грошових потоків на підприємстві. Для цього варто використати різні види розрахунків коефіцієнтів. Всі дані взяті з балансу підприємства. Розпочнемо з коефіцієнтів ліквідності грошового потоку, поточної платоспроможності та абсолютної платоспроможності. Розрахунки представлені в таблиці 2.15

Таблиця 2.15

Розрахунок коефіцієнтів ліквідності та платоспроможності грошового потоку ПрАТ «Лебединський насіннєвий завод» за 2020-2023 роки

№ з/п	Показник	Роки				Відхилення, +/-	
		2020	2021	2022	2023	2022/2021	2023/2022
1	Коефіцієнт ліквідності грошового потоку	0,98	0,96	0,99	0,95	0,03	-0,04
2	Коефіцієнт поточної платоспроможності	1,02	0,99	1,08	1,03	0,09	-0,05
3	Коефіцієнт абсолютної платоспроможності	0,11	0,09	0,14	0,08	0,05	-0,06

Джерело: розраховано автором на основі даних підприємства

Коефіцієнт ліквідності грошового потоку визначається як частка вхідних та вихідних грошових потоків, тобто загальну суму притоку грошових коштів ділимо на загальну суму відтоку грошових коштів. Нормативом вважається показник дорівняє або більше одиниці.

З таблиці бачимо, що коефіцієнт ліквідності грошового потоку знаходиться в межі нижче одиниці. Це показує нам те, що грошові потоки на підприємстві не є ліквідними, а це значить, що не вистачає грошових потоків, які змогли б покрити відтік грошових коштів. Зміна в роках має не велике відхилення, у 2022 році цей показник максимально був наближений до норми.

Коефіцієнт поточної платоспроможності показує, наскільки надходження від операційної (поточної) діяльності покривають витрати на господарський оборот – як бачимо в таблиці показники мають позитивну тенденцію – у 2021 та 2022-2023 роках цей показник вищий за одиницю, а це означає, що підприємство має кошти (від операційної діяльності), щоб покрити витрати на господарську діяльність.

Коефіцієнт абсолютної ліквідності показує, що грошових коштів (абсолютно ліквідних активів) недостатньо для негайного погашення всіх поточних зобов'язань – у 2023 році цей показник має найнижче значення, яке дорівнює 0,08.

Як можемо спостерігати з таблиці усі зазначені показники у 2022 році зросли у порівнянні з 2021 роком, але вже у 2023 знову знизились. Тому робимо висновок, що грошові кошти на підприємстві не є ліквідними та їх не вистачає для того, щоб покрити всі необхідні витрати.

Наступний показники, який покаже нам достатність грошових коштів на фінансування власних потреб називається: достатність грошового потоку на самофінансування. Коефіцієнт достатності грошового потоку на самофінансування розраховується за такою формулою: $(\text{Притік грошових коштів від операційної діяльності} - \text{відтік грошових коштів від операційної діяльності}) / \text{відтік грошових коштів від інвестиційної діяльності}$.

Результати цих обчислень показали наступні результати: за 2021 рік цей коефіцієнт становить -0,23, 2022 році – 0,45, 2023 році – 0,35. Тому робимо висновок, що грошових коштів у підприємства не вистачає для самофінансування, тобто компанія потребує коштів із ззовні, для фінансування їхньої діяльності.

Наступним етапом буде обчислення коефіцієнтів ефективності та рентабельності грошових потоків. Результати представлені в таблиці 2.16.

Таблиця 2.16

Аналіз коефіцієнтів ефективності та рентабельності грошових коштів

№ з/п	Показник	Роки				Відхилення, +/-	
		2020	2021	2022	2023	2022/2021	2023/2022
1	Коефіцієнт ефективності грошових потоків	-0,002	-0,04	-0,001	-0,05	0,04	-0,05
2	Коефіцієнт рентабельності притоку грошових коштів	0,04	0,05	0,04	0,02	-0,01	-0,02
3	Коефіцієнт рентабельності відтоку грошових коштів	0,05	0,05	0,05	0,03	0	-0,02
4	Коефіцієнт рентабельності залишку грошових коштів	2,7	2,3	3,8	1,5	1,5	-2,3
5	Коефіцієнт рентабельності грошових витрат за операційною діяльністю	0,08	-0,01	0,09	0,03	0,09	-0,06

Джерело: розраховано автором на основі даних підприємства ПрАТ «Лебединський насінневий завод» за 2020 – 2023рр.

Коефіцієнт ефективності грошових потоків розраховується як різниця притоку і відтоку грошових коштів, поділений на відтік. Як бачимо з таблиці ефективність грошових потоків показує негативні результати, що говорить нам про те, що вхідні грошові кошти не в змозі покрити вихідні потреби підприємства, тому цей показник є від'ємним. Робимо висновок, що ефективність грошових коштів замала. Проте відхиляється даний показник на небагато пунктів, але навіть не значне відхилення може сприяти проблемам на підприємстві.

Коефіцієнти рентабельності притоку та відтоку розраховується як частка чистого прибутку на суму відтоків чи притоків грошових коштів. Дані показники показали однаковий результат і мають позитивне значення. Рентабельність показує

співвідношення чистого прибутку до витрат, а саме говорить про зміну кількості гривень чистого грошового потоку.

Коефіцієнт рентабельності залишку грошових коштів показує достатність розмірів залишкових коштів на підприємстві. Результати показали нам додатні числа (2021 рік - 2,3; 2022 рік – 3,8; 2023 рік – 1,5) тому можемо сказати, що підприємство має залишкові кошти, які варто пустити в оборот, щоб максимальна сума коштів була задіяна в діяльності підприємства і покривала необхідні поточні витрати.

Коефіцієнт рентабельності грошових витрат від операційної діяльності розраховується як різниця притоку і відтоку грошових коштів від операційної діяльності поділена на відтік ГК від ОД. Тут бачимо негативне відхилення у 2021 році (-0,01), але вже в 2022 та 2023 роках цей показник підвищився, і вказує нам на те, що було перевищення витрат грошових коштів за операційною діяльністю.

Провівши аналіз притоків і відтоків грошових коштів, ми можемо зробити висновок, що підприємство має дефіцитний грошовий потік, а відтоки перевищують притоки. Така ситуація призводить до зниження платоспроможності та ліквідності. Потім створюються проблеми з невчасним погашенням кредиторської заборгованості, невчасної виплати заробітної плати, а це, в свою чергу, призводить до зниження продуктивності праці та посилення штрафних санкцій.

Отже, грошові потоки займають значне місце у формуванні оборотного капіталу, що забезпечує підтримання ліквідності та платоспроможності підприємства на достатньому рівні. Результати проведеного аналізу показали, що ПрАТ «Лебединський насінневий завод» має певні проблеми при управлінні грошовими потоками. Грошові потоки не є ліквідними, проте деякі показники показали позитивну тенденцію, а негативні мають не вагоме відхилення від норми.

РОЗДІЛ 3 НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ В ЧЕРКАСЬКЬОЇ ОБЛАСТІ (НА ПРИКЛАДІ ПРАТ «ЛЕБЕДИНСЬКИЙ НАСІННЄВИЙ ЗАВОД»)

3.1 Прогноз та перспективи щодо діяльності суб'єктів господарювання аграрного сектору економіки України та Черкаської області

Відповідно до матеріалів аналітичного звіту Міністерства аграрної політики та продовольства України, з метою прогнозування діяльності суб'єктів господарювання аграрного сектору економіки у 2024 році, можна виокремити такі передумови як збереження поточного рівня безпекової ситуації та експорту морським шляхом, відсутність перешкод на західному кордоні. Узагальнення дослідження змінних факторів впливу представлену у таблиці 3.1.

Таблиця 3.1.

Прогноз на 2024 рік щодо змінних факторів впливу на діяльність суб'єктів господарювання аграрного сектору економіки (рослинництво)

Фактор	Характер зміни
Обмінний курс гривні	становитиме 40,7 грн / USD
Врожайність	зниження врожайності на 4-5%
Норми внесення добрив	збільшення на 15-20%
Норми внесення засобів захисту рослин	залишаться на поточному рівні
Орендна плата за землю	зростання на 5% до 125 USD/га у зв'язку з відкриттям ринку продажу землі для юридичних осіб
Вартість елеваторних послуг	зростання через подорожчання електроенергії

Продовження таблиці 3.1

Фактор	Характер зміни
Ціни на с/г продукцію	відновлення цін завдяки стабільному експорту незважаючи на загальну тенденцію до зниження світових цін
Вартість експортної логістики	залишиться на поточному рівні

Джерело: складено автором на основі джерела [23, с. 10]

Таким чином, можна зробити висновок про в цілому позитивний прогноз щодо діяльності суб'єктів галузі рослинництва в Україні. Узагальнення прогнозу щодо рівня прибутковості рослинництва наведено у таблиці 3.2.

Таблиця 3.2.

Прогноз на 2024 рік щодо середнього рівня прибутковості основних видів зернових та олійних культур, USD/т

Культура	Рік			
	2021	2022	2023	2024 (прогноз)
Озима пшениця	81	-38	-18	2
Ярий ячмінь	45	-59	-57	-47
Кукурудза	67	-48	-24	-29
Соняшник	322	-25	-4	55
Соя	274	-14	69	76
Озимий ріпак	325	-22	5	38

Джерело: складено автором за джерелом [27]

Отже, у 2024 році очікується зростання рівня рентабельності для основних зернових та олійних культур. Мінімальна прибутковість прогнозується для пшениці, збитковість – для ячменю і кукурудзи, для решти культур – прибутковість. Разом з тим, рівень рентабельності залишається в 10 разів нижчим порівняно з довоєнним періодом.

Узагальнення даних опитувань суб'єктів аграрного бізнесу щодо перспектив розвитку їх ділової активності дозволяє виокремити найбільш суттєві фактори, що стримують сільськогосподарську діяльність (див. табл. 3.3.).

Таблиця 3.3.

Фактори, що стримують сільськогосподарську діяльність

Фактор	Питома вага агропідприємств, діяльність яких стримується відповідним фактором (%)				
	2020	2021	2022	2023	I кв. 2024
Недостатній попит	10	10	10-20	20-30	20-30
Погодні умови	20-30	20-30	20-30	20-30	20-30
Нестача робочої сили	0-10	0-10	0-10	0-10	10
Нестача матеріалів, устаткування	0-10	0-10	0-10	0-10	0-10
Фінансові обмеження	20-30	20-30	20-30	20-30	20-30
Інші фактори	20-30	20-30	40-50	40-50	40
Нічого не стримує	30-40	30-40	20-30	20-30	20-30

Джерело: складено автором за джерелом [18]

Можна підсумувати, що протягом 2020 – I кв. 2024 року серед факторів, що стримують сільськогосподарську діяльність підприємств, зросла роль таких факторів як недостатній попит, нестача робочої сили та інші фактори (до яких доцільно включити виклики воєнного стану).

Сільськогосподарська діяльність є пріоритетною галуззю економіки Черкаської області. В рамках реалізації програми розвитку Черкащини смарт-спеціалізація С.1 «Інноваційні агротехнології, глибока переробка сільськогосподарської продукції, висока якість продуктів харчування» визначено 7 проектів регіонального рівня з відповідним планом фінансування (табл.3.4)

Таблиця 3.4.

**Орієнтований фінансовий план реалізації проектів в рамках програми
смайт-спеціалізації Черкаської області «Інноваційні агротехнології, глибока
переробка сільськогосподарської продукції, висока якість продуктів
харчування»**

Назва проекту	Вартість, тис. грн.			
	2021	2022	2023	Разом
Стимулювання виробництва продукції сільського господарства та її первинної переробки з високою доданою вартістю	2200	5600	2200	10000
Розвиток індустріальних парків області	-	320000	320000	640000
Органічна Черкащина	220	275	440	935
Підтримка розвитку с/г кооперативів та сімейних фермерських господарств	7143	7143	7143	21429
«Черкаський гостинець» - запровадження нових технологій збуту сільськогосподарської продукції	300	300	100	700
Розвиток рибного господарства Черкаської області	2200	2200	2200	6600
Створення наукового консультативного центру з питань технології зберігання, переробки плодоовочевої продукції, якості і безпеки харчових продуктів (на базі кафедри технологій харчових продуктів Уманського національного університету садівництва)	900	900	900	2700
Всього:	12963	336418	332983	682364

Джерело: складено на основі джерела [23]

Таким чином, протягом 2021-2023 років передбачалася реалізація різнопланових проектів в аграрній сфері на загальну суму 682 364 тис. грн. (або 682,3 млн. грн). Введення воєнного стану на початку 2022 року визначило зміни у державній фінансовій політиці на національному та регіональному рівнях, що призвело до зупинки реалізації проектів через брак коштів, органи державної влади

та місцевого самоврядування проводять консультації щодо перспектив подальшого фінансування кожного із зазначених проектів.

На основі опрацювання даних досліджуваного підприємства узагальнено інформацію щодо прогнозованого впливу факторів операційного середовища та фінансових ризиків на діяльність підприємства протягом 2024 року. Узагальнені дані подано у таблицях 3.5.-3.6.

Таблиця 3.5

**Прогнозований вплив факторів операційного середовища на діяльність
ПрАТ «ЛНЗ» у 2024 році**

Рівень доходів	Фінансово-економічні виклики	Поточний і прогнозований вплив нестабільної економіки
- неплатоспроможність підприємств і підприємців	- коливання валютних курсів	- значний поточний вплив і негативні очікування щодо воєнного стану
- неплатоспроможність фізичних осіб	- зростання цін на енергоносії, газ воду	- високий ступінь залежності від законодавчих та економічних обмежень

Джерело: складено автором на основі джерела [8]

Таблиця 3.6

Прогнозовані фінансові ризики діяльності ПрАТ «ЛНЗ» у 2024 році

Ринковий ризик	Ризик втрати ліквідності	Кредитний ризик
- ризик процентної ставки	- дефіцит обігових коштів	- невиконання дебіторами своїх фінансових зобов'язань
- ціновий ризик	- необхідність продажу активів за ціною, нижчою ніж їх справедлива вартість	

Джерело: складено автором на основі джерела [8]

Можна зробити висновок, що для досліджуваного підприємства найбільшими викликами при здійсненні операційної діяльності є нестабільне операційне середовище, недостатній попит та відсутність обігових коштів. ПрАТ «ЛНЗ» активно використовує позикові кошти, тому подальше дослідження доцільно присвятити перспективі застосування інструментів фінансової діяльності (фінансового менеджменту) як напряму вдосконалення діяльності підприємства.

3.2. Теоретико-методичні основи впливу фінансового важеля на фінансову стійкість підприємства

В результаті проведеного в 2 розділі роботи дослідження встановлено, що ПрАТ «Лебединський насіннєвий завод» є фінансово стійким підприємством та через великі баланси короткострокових зобов'язань та невідповідні їм обсяги оборотних активів, у підприємства можуть виникнути проблеми з платоспроможністю в короткостроковій перспективі.

Для покращення короткострокової платоспроможності ПрАТ «Лебединський насіннєвий завод» слід здійснювати такі заходи:

- оптимізувати структуру джерел фінансування та раціонального розміщення їх в майні підприємства;
- провести оцінку максимізації прибутку та підвищення рентабельності ПрАТ «Лебединський насіннєвий завод».

Розглянемо запропоновані напрямки підвищення ефективності господарювання підприємства більш детально.

З огляду на наявну інформаційну базу і особливості функціонування досліджуваного економічного суб'єкта, вважаємо доречним використовувати компромісну концепцію структури капіталу. Її основу складає положення про те, що оптимальна структура капіталу формується під впливом ряду суперечливих

умов, що визначають співвідношення рівня прибутковості та ризику використання капіталу організації.

Капітал є найважливішим вимірником ринкової вартості компанії, а темпи його зміни відбивають результативність ведення бізнесу. З позиції фінансового менеджменту капітал являє собою загальну вартість коштів у грошовій, матеріальній та нематеріальній формах, інвестованих у створення активів організації. Головною метою управління капіталом є формування такої величини та структури капіталу, що дозволяє повною мірою забезпечити потребу компанії в ресурсах, необхідних для вирішення стратегічних завдань.

Ефект фінансового важеля (далі – ЕФВ) – визначає рівень фінансового ризику компанії, а також показує на скільки відсотків збільшується рентабельність власного капіталу за рахунок залучених коштів. Цей ефект виникає за зміни частки позикового капіталу і проявляється зміною рентабельності власного капіталу залежно від сили важеля[19].

Результат ЕФВ може бути як негативним, так і позитивним. Якщо значення після обчислень вийшло позитивним, організація може нарощувати плече важеля, тобто. збільшувати частку позикового капіталу відповідно до власного капіталу, оскільки рентабельність власного капіталу перевищуватиме суму відсотків за позиковими коштами, якщо результат негативний, організація неспроможна нарощувати боргове навантаження, її фінансовий стан досить нестійкий і збільшується ризик банкрутства.

Існує дві концепції розрахунку ЕФВ, європейська та американська, основна відмінність полягають у методиці розрахунку, якщо брати європейську концепцію, вона заснована на залученні капіталу за рахунок ринку кредитних ресурсів[17].

Для того щоб визначити приріст чистої рентабельності власного капіталу, що отримується в результаті використання позикових джерел, проводиться розрахунок ефекту фінансового важеля з використанням наступної формули:

$$EФВ = (1 - СОП) \times (P_A - i) \times \frac{ПК}{ВК}, \quad (3.1)$$

де ЕФВ – ефект фінансового важеля;

СОП – ставка оподаткування прибутку, виражена десятковим дробом;

P_a – коефіцієнт рентабельності активів;

i - середня розрахункова ставка відсотка;

ПК – середньорічна величина позикового капіталу;

ВК – середньорічна величина власного капіталу.

Якщо говорити про складові формули ЕФВ, то вона поділяється на:

1) $(P_a - СОП)$ – диференціал, що характеризує різницю між економічною рентабельністю та середньою ставкою відсотка за кредитом, позитивний результат говорить про те, що компанії необхідно нарощувати плече важеля;

2) $ПК/ВК$ – плече важеля, показує співвідношення залучених і власних коштів підприємства, чи рівень фінансової залежності[21].

У наведеній вище формулі розрахунку ЕФВ не враховуються особливості вітчизняного податкового обліку, у межах прибутку організації. Диференціал виступає однією з її складових, тобто. сума відсотків за кредитом зменшує оподатковуваний прибуток через нормовані витрати.

В американській концепції ефект можна оцінити шляхом розрахунку сили фінансового важеля (далі СФВ), яка показує рівень зв'язку показників чистого прибутку і операційного прибутку, розраховується за формулою:

$$СФВ = 1 + (\sum \text{відсотків} / \text{Прибуток до оподаткування}) \quad (3.2)$$

Оскільки боргові зобов'язання включають зобов'язання зі сплати відсотків, які враховуються з операційного прибутку, то сума платежів визначає різницю між рівнями операційного та чистого прибутку.

3) Коефіцієнт фінансового важеля - це фінансовий механізм управління рентабельністю власного капіталу за рахунок оптимізації співвідношення використовуваних власних коштів та позикових коштів[16]. При виборі політики

фінансування менеджер, використовуючи фінансовий важіль, повинен грамотно співвіднести підвищення рентабельності капіталу та ризик втрати фінансової незалежності, формула має наступний вигляд:

$$\text{КФВ} = \text{ПК} / \text{ВК} \quad (3.3)$$

Коефіцієнт пошуку оптимального боргового навантаження, тобто залучення позикових коштів доцільним є лише тоді, коли рівень економічної рентабельності перевищує вартість позикових коштів.

З огляду на наявну інформаційну базу і особливості функціонування досліджуваного економічного суб'єкта, вважаємо доречним використовувати компромісну концепцію структури капіталу. Її основу складає положення про те, що оптимальна структура капіталу формується під впливом ряду суперечливих умов, що визначають співвідношення рівня прибутковості та ризику використання капіталу організації.

Для оптимальної структури капіталу необхідно дотримання такого співвідношення між власними та запозиченими коштами, щоб пропорційність між рентабельністю та фінансовою стійкістю була найбільш ефективною, тим самим максимізуючи ринкову вартість компанії [19, с. 115]. Визначити оптимальну структуру капіталу, що забезпечує найбільший рівень фінансової рентабельності, дозволяє використання механізму фінансового левериджу. Варіювання рівнем цього показника означає більше або менше заміщення власних джерел фінансування засобами, що залучаються від сторонніх осіб на довгостроковій платній основі [17]. Тобто управління рівнем фінансового левериджу – це елемент стратегії розвитку фірми.

Фінансовий леверидж має високу динамічність, і тому вимагає постійного моніторингу, динамічність полягає в низці факторів: у період погіршення кон'юнктури ринку, вартість позикових коштів зростає і згодом призводить до негативного значення фінансового важеля.

Можна зробити висновок про те, що для успішної діяльності будь-якої організації, а також збереження фінансової стабільності перед вибором стратегії подальшого розвитку, а також для досягнення поставленої мети, компанії необхідно проводити розрахунки ЕФВ в різних варіантах і перспективах, і саме за цими даними орієнтуватися у виборі джерел фінансування.

3.3.Перспективи використання фінансового важеля у фінансовій діяльності підприємства

В сучасних умовах господарювання для посилення ефекту фінансового левериджу, вважається за доцільним здійснення одночасного збільшення частки досить дорогого елемента позикового капіталу – кредитів і позик, збільшенням частки менш дорогих елементів, - кредиторської заборгованості. Це призведе до уповільнення темпу зростання середньозваженої ціни позикових ресурсів. Крім того, необхідне підвищення рівня економічної рентабельності, що дозволить максимізувати ефект фінансового важеля і, таким чином, збільшити ефективність використання власного капіталу. [24, с.54]

Проведемо розрахунок ефекту фінансового важеля для ПрАТ «Лебединський насінневий завод» у 2023 р. (табл.3.7).

Таблиця 3.7

Формування ефекту фінансового важеля для ПрАТ «Лебединський насінневий завод» у 2023 р.

Показник	Значення
Середньорічна величина сукупних активів компанії, тис. грн.	11903159
Середньорічна величина власного капіталу, тис. грн	476552,5
Середньорічна величина позикового капіталу, тис. грн., в тому числі:	11426606,5
середньорічна величина кредитів і позик, тис.	2641126
Плече фінансового важеля	23
Прибуток з урахуванням відсотків по обслуговуванню боргу (фінансовий результат до оподаткування), тис. грн	3344

Продовження таблиці 3.7

Показник	Значення
Фінансовий результат від операційної діяльності, тис. грн	145112
Рентабельність активів за операційним прибутком,%	2,22
Номінальна вартість позикових ресурсів,%	1,72
Умовні витрати з податку на прибуток, тис. грн	248
Ставка податку на прибуток (фактична),%	18
Чистий прибуток, тис. грн.	3344
Рентабельність власного капіталу,%	7
Ефект фінансового важеля,%	9,8

Джерело: розраховано на основі фінансової звітності ПрАТ «Лебединський насінневий завод»

Підставивши вихідні дані (з табл. 3.7) у формулу, отримуємо величину ефекту фінансового важеля в звітному періоді:

$$\text{ЕФВ} = (1 - 0,18) \times (2,22 - 1,72) \times \frac{11426606,5}{476552,5} = 9,8 \%$$

В результаті вийшов позитивний ефект фінансового важеля. Таким чином, залучення позикових коштів в оборот підприємства сприяло збільшенню рентабельності власного капіталу на 9,8%. Як відомо, головною умовою, що формує позитивний ефект фінансового левериджу, є диференціал фінансового важеля, тобто різниця між коефіцієнтом валової рентабельності активів і середнім розміром відсотків, що виступають платою за користування позиковими засобами[24, с.55] .

В даному випадку збільшення позикового капіталу, яке, найімовірніше, буде забезпечене за рахунок залучення додаткового банківського кредиту, призведе до зниження ефекту фінансового важеля. Дане припущення пояснюється тим, що темп зростання відсотків за використання позикових ресурсів у вигляді банківського кредиту (його ціна по країні складає 19% - прим. авт.) виявиться вищим за рівень економічної рентабельності підприємства, яка визначає спроможність підприємства генерувати фінансовий результат в обсягах, достатніх для своєчасного погашення боргів та сплати по ним відсотків. Темп зростання величини самих позикових ресурсів буде зменшуватися, в той час як плече фінансового

важеля незначно зростати, і очікуваний ефект від залучення позикового капіталу знижуватиметься. Іншими словами, позитивний ефект фінансового важеля збережеться лише до тих пір, поки рівень прибутку, що генерується активами підприємства, буде перевищувати середній розмір відсотка за позиковими коштами [24, с.55].

Фінансове становище підприємства, його ліквідність і платоспроможність безпосередньо залежать від того, наскільки швидко кошти, вкладені в активи, перетворюються в реальні гроші. Такий вплив пояснюється тим, що зі швидкістю обороту активів пов'язана мінімально необхідна величина авансованого (задіяного) капіталу і пов'язані з ним виплати грошових коштів (відсотки за користування кредитом банків, дивіденди по акціях тощо); потреба в додаткових джерелах фінансування (і плата за них); сума витрат, пов'язаних з придбанням товарно-матеріальних цінностей і їх зберіганням; сума грошових коштів на рахунках підприємства; величина сплачуваних податків [24, с. 55]

Поточне витрачання грошових коштів і їх надходження, як правило, не збігаються в часі, в результаті у підприємства виникає потреба в більшому або меншому обсязі фінансування з метою підтримки платоспроможності.

Щоб продемонструвати, наскільки результативними є запропоновані заходи, зробимо додаткові розрахунки (табл. 3.2).

Проведемо розрахунки за умови зростання позикового капіталу на 100 %:

Вартість власного капіталу залишається незмінною.

Позиковий капітал складає: $185436 * 2 = 370872$ тис. грн.

Величина кредитів та позик складає: $92229,5 * 2 = 184459$ тис. грн.

За рахунок залучення додаткових коштів зростає вартість сукупних активів компанії: $419430 + 185436 = 604849$ тис. грн.

Плече фінансового важеля складає: $476552,5 / 370872 = 1,6$

Рентабельність активів: $25403 / 604849 * 100 = 4,2\%$

Рентабельність власного капіталу: $42413 / 476552,5 * 100 = 8,9\%$

$$ЕФР = (1 - 0,18) \times (4,2 - 0,79) \times 1,6 = 3,2\%$$

Аналогічним чином розраховуємо показники за умови зростання рівня рентабельності активів в 2 рази та при одночасній зміні вказаних факторів.

Таблиця 3.8

Визначення фінансового важеля у ПрАТ «Лебединський насінневий завод»

Показник	Варіант розрахунку		
	При умові зростання позикового капіталу на 100%	При умові зростання рівня рентабельності активів у 2 рази	При одночасній зміні вказаних факторів
Середньорічна величина власного капіталу, тис. грн	476552,5	476552,5	476552,5
Можлива величина позикового капіталу, тис. грн., в тому числі:			
середньорічна величина кредитів і позик, тис.	370872	185436	370872
	184459	92229,5	184459
Середньорічна величина сукупних активів компанії, тис. грн.	604849	419430	604849
Плече фінансового важеля	1,6	0,79	1,6
Рентабельність активів,%	4,2	8,4	8,4
Мінімальна ставка відсотків за кредит без ризику, %	19,5	19,5	19,5
Премія за ризик, %	0,5	-	0,5
Ставка відсотків за кредит з врахуванням ризику, %	20	19,5	20
Номінальна вартість позикових ресурсів,%	0,79	0,72	0,79
Сума відсотків по обслуговуванню боргу, тис. грн	36892	17985	36892
Фінансовий результат від операційної діяльності без врахування податків та відсотків за обслуговування боргу, тис. грн	25403	35232	50807
Фінансовий результат від операційної діяльності з врахуванням а відсотків за обслуговування боргу, тис. грн	-11489	17247	13915
Ставка податку на прибуток (фактична),%	18	18	18
Чистий прибуток (збиток), тис. грн.	20830	26190	41662
Рентабельність власного капіталу,%	8,9	11,2	17,8
Ефект фінансового важеля,%	3,2	4,3	8,7

Джерело: розраховано на основі фінансової звітності ПрАТ «Лебединський насінневий завод»

Виходячи із розрахунків табл. 3.8, можна помітити, що найбільший ефект фінансового важеля досягається при одночасному дотриманні таких умов, але при цьому більший вплив на зміну рентабельності власного капіталу здійснює зростання суми позикового капіталу. Отже, першочергове завдання, яке повинно стояти перед менеджерами ПрАТ «Лебединський насінневий завод», - оптимізація структури капіталу в напрямку збільшення частки позикових коштів.

Необхідно також відзначити, що посилення фінансового важеля, тобто збільшення частки позикових коштів, є не тільки фактором, що збільшує прибутковість власного капіталу і фінансовий потенціал розвитку підприємства, але і фактором, котрий в більшій мірі генерує фінансовий ризик і загрозу банкрутства [24, с.55].

У ПрАТ «Лебединський насінневий завод» загроза банкрутства в найближчій перспективі практично не існує – це підтверджує проведений аналіз фінансової стійкості підприємства. Нагадаємо, що впродовж досліджуваного періоду, тип фінансової стійкості підприємства був визначений як абсолютно стійкий фінансовий стан [24, с.55].

Якщо ж брати до уваги зростаючий рівень фінансового ризику, слід більш ретельно вивчити можливість збільшення частки позикового капіталу з урахуванням обраної на досліджуваному підприємстві стратегії фінансування активів. Таким чином, виникає необхідність оптимізувати структуру капіталу ПрАТ «Лебединський насінневий завод» з допомогою критерію мінімізації рівня фінансового ризику. Даний метод дозволяє оптимізувати структуру капіталу з допомогою диференційованого підбору джерел, котрі фінансуватимуть різні складові частини активів компанії. При умовах, що склалися ПрАТ «Лебединський насінневий завод» раціональніше дотримуватися компромісної моделі, згідно з якою приблизно половина варіюючої частини поточних активів має бути профінансована за рахунок короткострокового позикового капіталу [24, с.55] .

Враховуючи результати проведеного у 2-му розділі аналізу, вважаємо, що в структурі пасивів ПрАТ «Лебединський насінневий завод» можна збільшити частку короткострокових зобов'язань на 100% без загрози втрати ліквідності та платоспроможності. Нагадаємо, що впродовж 2020-2023 рр. коефіцієнт поточної ліквідності був достатньо високим і у 2023р. складав 1,86. Дані обставини вказують на можливість збільшення короткострокових позикових коштів у вигляді кредиторської заборгованості (при умові дотримання нормативного значення даного показника на рівні 1,5) до 24%. Запропонований варіант фінансування оборотних активів дозволить забезпечити підвищення рентабельності використання капіталу, і наблизити її рівень до середньоринкової норми прибутку на капітал.

Таким чином, якщо менеджерам ПрАТ «Лебединський насінневий завод» вдасться залучити додаткові позикові кошти, збільшивши наявну суму кредитів, і одночасно домогтися підвищення рівня економічної рентабельності в два рази, то рентабельність власного капіталу складе приблизно 19%. При цьому на підприємстві буде встановлена оптимальна структура джерел коштів і збережеться запас фінансової стійкості [24, с.56] .

Необхідно взяти до уваги, що розрахунок прогнозованого ефекту фінансового важеля проводиться за умови незмінності інших факторів, таких як розмір ставки податку на прибуток і середньорічна величина власного капіталу [24, с.56].

Разом з цим, варто враховувати, що збільшення розмірів кредиторської заборгованості, як однієї зі складових залученого позикового капіталу, може спричинити за собою сплату штрафних санкцій. Тому необхідно постійно стежити за якістю кредиторської заборгованості, не допускати появи прострочених боргів.

ВИСНОВКИ

Аграрний сектор є важливою складовою економіки України, яка робить значний внесок у ВВП країни, забезпечує продовольчу безпеку та дає робочі місця значній частині населення. Україна має сприятливі умови для розвитку сільського господарства, завдяки родючому ґрунту, сприятливому клімату та значним площам сільськогосподарських угідь.

Незважаючи на війну, аграрний сектор України продемонстрував стійкість та здатність до розвитку. У 2023 році в Україні було зібрано рекордний урожай зернових та олійних культур. Сучасні виклики та можливості аграрного сектору визначаються комплексом факторів, таких як глобалізація, зміни в політиці та технологіях, а також соціокультурні та екологічні аспекти.

Ефективне управління аграрними підприємствами передбачає комплексний підхід, який поєднує стратегічне, оперативне, фінансове, ресурсне, маркетингове та інноваційне планування. Вибір форми власності Товариство з обмеженою відповідальністю чи Акціонерне товариство залежить від бізнес-стратегії, фінансових потреб та рівня звітності.

Дослідження діяльності суб'єктів господарювання в аграрному секторі ґрунтується на використанні комплексного набору методів та показників для оцінки їхньої продуктивності, ефективності та фінансового стану. Операційна, інвестиційна та фінансова діяльність підприємств є ключовими аспектами їх загальної стратегії та функціонування.

Аналіз діяльності суб'єктів господарювання аграрного сектору економіки в Черкаській області було здійснено на прикладі ПрАТ «Лебединський насінневий завод» - українському вертикально-інтегрованому агропромисловому холдингу, що спеціалізується на торгівлі посівним матеріалом та засобами захисту рослин, вирощуванні зернових та технічних культур, тваринництві і зернотрейдерській діяльності. Аналіз динаміки та структури реалізованої продукції показав, що в структурі реалізації підприємства найбільшу частку займає торгівля зерном,

насінням та хімічними продуктами. Обсяги реалізації ПрАТ «ЛНЗ» щорічно зростають.

Розрахунки показників платоспроможності ПрАТ «Лебединський насінневий завод» свідчать про недостатній рівень фінансової стійкості з погіршенням загальної ситуації у 2023 році, що спостерігалось за більшістю показників. Варто зазначити, що у 2023 році власний капітал ПрАТ «Лебединський насінневий завод» майже вдвічі перевищив борг. В результаті здійснення фінансового аналізу встановлено, що підприємство має недостатньо стійкий рівень економічного стану за показниками майнового потенціалу, фінансової стійкості та ліквідності, ділової активності та рентабельності, суттєвою проблемою є недостатнє використання компанією кредитних ресурсів, внаслідок чого порушується загальна стійкість фінансово-економічного стану підприємства та існує небезпека актуалізації потенційних загроз та їх деструктивного впливу на діяльність ПрАТ «Лебединський насінневий завод».

Аналіз притоків і відтоків грошових коштів підприємства дозволяє зробити висновок, що підприємство має дефіцитний грошовий потік, а відтоки перевищують притоки. Така ситуація призводить до зниження платоспроможності та ліквідності. Потім створюються проблеми з невчасним погашенням кредиторської заборгованості, невчасної виплати заробітної плати, а це, в свою чергу, призводить до зниження продуктивності праці та посилення штрафних санкцій.

Встановлено, що серед факторів, що стримують сільськогосподарську діяльність підприємств, зросла роль таких факторів як недостатній попит, нестача робочої сили та інші фактори (до яких доцільно включити виклики воєнного стану). Можна зробити висновок, що для досліджуваного підприємства найбільшими викликами при здійсненні операційної діяльності є нестабільне операційне середовище, недостатній попит та відсутність обігових коштів. ПрАТ «ЛНЗ» активно використовує позикові кошти, тому подальше дослідження присвячене

перспективі застосування інструментів фінансової діяльності (фінансового менеджменту) як напряму вдосконалення діяльності підприємства

Визначити оптимальну структуру капіталу, що забезпечує найбільший рівень фінансової рентабельності, дозволяє використання механізму фінансового левериджу. В результаті проведених розрахунків встановлено, що ПрАТ «Лебединський насіннєвий завод» раціональніше дотримуватися компромісної моделі, згідно з якою приблизно половина варіюючої частини поточних активів має бути профінансована за рахунок короткострокового позикового капіталу. Запропонований варіант фінансування оборотних активів дозволить забезпечити підвищення рентабельності використання капіталу, і наблизити її рівень до середньоринкової норми прибутку на капітал.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Alston, J.M., Pardey, P.G., 2014. Agriculture in the global economy. J. Econ. Perspect. 28 (1), 121–146. <https://doi.org/10.1257/jep.28.1.121> (дата звернення: 29.02.2024)
- 3..Bournaris, T., Manos, B. European Union agricultural policy scenarios' impacts on social sustainability of agricultural holdings. Int J Sust Dev World 19 (5), P. 426–432.
- 4.Безруких П. С. Надходження запасів: податковий та бухгалтерський облік // Бухгалтерський облік і аудит. 2017. № 2. С.14-46.
- 5.Бінер О.В. Аналіз організаційно-економічних умов функціонування виробників молока у Львівській області. *Економіка і суспільство*. 2018. Вип.14. С.259–267.
- 6.Божко М. В. Окремі тенденції формування структури витрат при виробництві продукції рослинництва в сільськогосподарських підприємствах. *Розвиток європейського простору очима молоді: економічні, соціальні та правові аспекти: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції докторантів, молодих учених та студентів*, м. Харків, 27 квітня 2018 року. С. 188-192.
- 7.Жнива-2023: В Україні зібрано понад 67 млн тонн зернових та олійних культур. URL:<https://www.kmu.gov.ua/news/zhnyva-2023-v-ukraini-zibrano-ponad-67-mln-tonn-zernovykh-ta-oliinykh-kultur> (дата звернення: 10.03.2024)
- 8.Криворучко М.Ю. Реалізація професійного судження бухгалтера в умовах впливу дисфункції соціально-економічного розвитку на сферу аграрного бізнесу. *Проблеми економіки*.2023. №3. С. 306-314.
- 9.Крупка Я.Д., Порохнавець Я.А. Облік і контроль у видобувних галузях: монографія. Тернопіль: Видавництво «Крок», 2019. 252 с.
10. Кудлаєва Н., Андрицька В. Формування обліково-аналітичного забезпечення управління запасами. *YoungScientist*. 2020. № 12 (88). С. 142–145. URL: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2020-12-88-29> (дата звернення: 29.02.2024)

11. Курило В.І. Про зміст і співвідношення деяких аграрних дефініцій. *Економіка АПК*. 2014. № 2. С. 87–92.
12. Лях С. Основні завдання обліку виробничих запасів в сільськогосподарських кооперативах. *Забезпечення сталого розвитку аграрного сектору економіки: проблеми, пріоритети, перспективи : матеріали XI Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції 29-30 жовтня 2020 р.:* В 2 т. Том 1. Дніпро : Видавничо-поліграфічний центр «Гарант СВ», 2020. С. 36-37
13. Малецька О. Ціцька Н. Застосування цифрового аудиту в малому бізнесі. *Вчені Львівського національного аграрного університету виробництву: каталог інноваційних розробок*. Вип. XXI. Львів: Львів нац. аграр. ун-т, 2022. С.119.
14. Малютина Н.В. Облік сільськогосподарської продукції: визнання та оцінка. *Облік і фінанси АПК: освітній портал*, 2021. URL: <http://magazine.faaf.org.ua/oblik-silskogospodarskoi-produkcii-viznannya-taocinka.html>
15. Моссаковський В. Б. Особливості управлінського обліку в сільськогосподарських підприємствах. *Економіка АПК*. 2018. № 6. С. 40–45
16. Меліхова Т.О. Розробка програми аудиту виробничих запасів для підвищення фінансової безпеки підприємства. *Економіка та держава*. 2017. № 1. С. 51-55.
17. Ніколаєнко М. О. Проблеми та перспективи інвестиційної діяльності підприємств агропромислового комплексу України. Матеріали XIX Міжнародної науково-практичної конференції «РОЗВИТОК ПІДПРИЄМНИЦТВА ЯК ФАКТОР РОСТУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ». Київ: Видавництво ІVTS «Політехніка», 2020. С. 158.
18. Очікування сільськогосподарських підприємств у I кварталі 2024 року щодо перспектив розвитку їх ділової активності. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2024/fin/rp/selo/sg_Ikv_2024_u.pdf (дата звернення: 06.03.2024)

19. Сервіс моніторингу даних Оpendатабот.
URL: <https://opendatabot.ua/c/00388932> (дата звернення: 13.03.2024)
20. Стратегія розвитку Черкаської області 2021-2027. 2020. URL: <https://strategy2027-ck.gov.ua/wp-content/uploads/2021/01/Strategiya-rozvytku-SHerkaskoyi-oblasti-2021-2027.pdf> (дата звернення: 18.03.2024)
21. Пеняк Ю. С., Беляєва Л. А., Рудь О. О. Обліково-аналітичне забезпечення управління виробничими запасами. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління*. 2022. № 5. URL: <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2022-5-09-01> (дата звернення: 13.12.2023)
22. Пеняк Ю. С. Діденко М. О. Формування обліково-аналітичної системи управління виробничими запасами. Матеріали Міжнародної науково практичної конференції «Сучасний стан, проблем та перспективи розвитку бізнесу, фінансово-кредитних та облікових систем», Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2023. URL: <http://dspace.univer.kharkov.ua/handle/123456789/17796> (дата звернення: 01.03.2024)
23. План реалізації Стратегії розвитку Черкаської області на період 2021-2023 роки, затв. рішенням черкаської обласної ради від 19.02.2024 р. №5-17/VIII. URL: <https://ck-oda.gov.ua/wp-content/uploads/2021/06> (дата звернення: 20.03.2024)
24. Постоловка Д.І. Використання фінансового важелю у діяльності ПрАТ «Лебединський насінневий завод». Перспективи розвитку науки, освіти, технологій та суспільства в контексті євроінтеграції: збірник тез доповідей міжнародної науково-практичної конференції (Рівне, 02 травня 2024 р.). Рівне: ЦФЕНД, 2024. С. 54-56.
25. Пушкарь І., Шишкіна А. Особливості о бліково-аналітичного забезпечення управління запасами. *Економіка та суспільство*. 2022. № 44. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-44-74> (дата звернення: 09.12.2023)
26. Сільське господарство України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 16.03.2024)

27. Україна: Вплив війни на прибутковість сільськогосподарського виробництва. Випуск 3. Середні показники за 2023 рік, поточний стан (січень 2024) на прогноз на 2024 рік. URL: <https://superagronom.com/news/18587-roslinnitstvo-u-2024-rotsi-bude-bezzbitkovim--prognoz> (дата звернення: 06.04.2024)

28. Хорунжий М.Й. Аграрна політика: практикум для студентів магістерської програми. Київ : КНЕУ, 2019. 257 с.

29. Хорунжий М.Й. Організація агропромислового комплексу : підручник. Київ : КНЕУ, 2001. 382 с.

30. Цимбалюк І., Риковська Л. Теоретичний аналіз сутності та складників дефініції «аграрна сфера». Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. 2017. №4. С. 13–19.

31. Цюк П.О. Особливості аналізу витрат виробництва зерна. *Матеріали 74-ї науково-практичної онлайн студентської конференції концептуальні засади збалансованого розвитку аграрного сектору економіки України в умовах глобальних викликів*. м. Київ, 2020р. С.74-77.

32. Юрченко Н.І. Теоретичні засади сутності агропромислової інтеграції. *Агросвіт*. 2010. No 7. С. 45–49.

27.05.2024

ЦЕНТР
ФІНАНСОВО-
ЕКОНОМІЧНИХ
НАУКОВИХ
ДОСЛІДЖЕНЬ

CENTER FOR FINANCIAL-ECONOMIC RESEARCH
ЦЕНТР ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНИХ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

CERTIFICATE OF PARTICIPATION СЕРТИФІКАТ УЧАСНИКА

№ 02-05-24-22

підтверджує, що

Постоловка Діана Ігорівна

взяла участь у роботі Міжнародної науково-
практичної конференції

“Перспективи розвитку науки, освіти, технологій та
суспільства в контексті євроінтеграції”

International scientific-practical conference

“Prospects for the development of science, education, technology
and society in the context of european integration”

**Загальна кількість академічних годин: 6 год
(0,2 кредита ECTS)**

Директор Центру фінансово-економічних
наукових досліджень

Щербак В. Д.

2 травня 2024 р
May 2, 2024

м. Рівне, Україна
Rivne, Ukraine